

BİLİM ve SANAT 86

AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

ŞUBAT 1988

(KDV Dahil) 1000 TL.

TÜSTAV

Bu sayımızda da
bilim ve sanat zenginliği

Dr. Erdal Atabek, Musa Aydoğan, Alaattin Bilgi,
Demirtaş Ceyhun, Aziz Çalışlar, Mahmut Dikerdem,
Dr. Hüray-Caner Fidaner, Rady Fish, Cengiz Güleç,
Mümtaz İdil, Gülşen Karakadioğlu, Tahsin Konur,
Ömer Kuleli, Dr. Ali Nesin, Rifat Okçabol, Oğuz Oyan,
Mahmut T. Öngören, Aydin Özcan,
Ali Özgentürk, Varlık Özmenek, Atilâ Öztürk,
Yorgo Papapetro, Doç. Dr. Ataman Tangör...

BİLİM ve SANAT

dostlarını

► YENİ OKUYUCU ► YENİ ABONÉ ► DAYANIŞMA ABONESİ

kampanyasına katılmaya çağrıyor...

- Yıllık abone: 6000 TL.
- Altı aylık abone: 3500 TL.
- Avrupa, yıllık abone: 40 DM.
- ABD, yıllık abone (uçakla): 30\$
- Avustralya, yıllık abone (uçakla): 35 Avustralya Doları
- **BİR YILLIK DAYANIŞMA ABONESİ**
Dileyen dostlarımız için (ve eğer maddi güçleri elveriyorsa):
6000 TL. + dilediklerince
- Eski sayılarından edinmek isteyen okuyucularımızın her bir sayı için 300 TL'lik posta pulu göndermeleri yeterli olacaktır.
- **1987 (7.) Cildimiz yakında çıkıyor.** Bir yılın sayılarını içine alan dizinli ciltlerimizin her birinin fiyatı 6000 TL. (40 DM) dir.
- Dileyen okurlarımız, ellerindeki eski sayıları getirip 2500 TL karşılığında ciltli olanlarla değiştirebilirler.
- Diziniyle birlikte cilt kapaklarının her biri 2000 TL (10 DM) dir.

Yurtçi aboneler için:

Posta Çek No: 12526-1 Sümer Sok. 36/1-A Kızılay Ankara
Tel: 230 59 45

Yurtdışı aboneler için döviz hesaplarımız:*

BİLSAN A.Ş.
T. İş Bankası Kızılay Şubesi: 6701-1935
Akbank Kızılay Şubesi: 6778

* Yurtdışı abonelerimizin yalnızca döviz hesabımıza kullanmasını diliyoruz.

BİLİM ve SANAT

Sahibi
BİLSAN Basım-Yayın Ticaret
ve Sanayi A.Ş. Adına:
İLHAN ALKAN
Genel Yayın Yönetmeni
VARLIK ÖZMENEK
Genel Yayın Danışmanı
GÜNEY GÖNENÇ
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
MAHMUT T. ÖNGÖREN

BİLİM VE SANAT'IN SAHİPLERİ OKUYUCULAR
Varlık Özmenek

1988 VERGİ PAKETİ KİMDEN YANA?
Oğuz Oyan

CAĞ ATLAYANLAR' / ÇİĞ SIRTLAYANLAR' / ÇİM
OTLAYANLAR'DAN MISİNİZ?
Dr. Erdal Atabek

1980'LER SONA ERDİ Mİ?
Aydın Özcan

EĞİTİM SİSTEMİ BOZUK! BOZUK OLAN NE?
Rifat Okçabol

TÜRKİYE'DE PSİKOSOSYAL/ULUSAL KİMLİK SORUNU
Cengiz Güleç

DİKERDEM, CND'İN 30. KURULUŞ YILDÖNÜMÜNÜ KUTLADI
25

"EGE" NİN BARIŞ DENİZİ OLABİLMESİ İÇİN"
Yorgo Papapetro

TOLERANS
Demirtaş Ceyhun

BİR GÜN DE ÖMÜR DÜRÜ
Rady Fish / Atilâ Türk

PERESTROİKA VE FELSEFE
Aziz Çalışlar

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE MÜLKİYET VE ÖZEL MÜLKİYET
Alaattin Bilgi

ASAL SAYILAR
Dr. Ali Nesin

BİR BİLİM OLARAK DOĞA BİLİMLERİ TARİHİ
Ömer Kuleli

EVLİLİKTE FOLIE A DEUX YA DA "DELİLİĞİN" PAYLAŞILMASI
Doç. Dr. Ataman Tangör

"GÜNEŞİMİZ NEREDE PARLIYOR"
Gülşen Karakadioğlu

BİR ŞENLİKTE DUYULAN ÖZLEM
Mahmut Tali Öngören

"SU DA YANAR" VE TÜRK SİNEMASI
Ali Özgentürk / Musa Aydoğan

GÖLGE SAVAŞÇI
Dr. Hüseyin - Caner Fidaner

DUYGU AYKAL'IN ANISINA
Mümtaz İdil

BİZİM TİYATRO VE NAZIM
Tahsin Konur

"DERT BİZDE, DERMAN ELLERİMİZDEDİR"
Bilim ve Sanat

ÇİZGİLERİYLE : Nezih Danyal, Oğuz Gürel
BU SAYIMIZDA AYRICA: Metin Talayman'ın bir tablosunun fotoğrafını
bulacaksınız.

Ve en büyük, en kahredici darbe kültürel kağıda indirildi. 7 yıl önce 75 lira olan Bilim ve Sanat'ın fiyatı iki ay öncesine kadar 500 lira idi. Son iki sayıdır 1000 lira; 90 kata ulaşan kağıt zamına karşın ancak 13 kat dolayında artı...

Bilim ve Sanat son üç aylık ortalamalara göre (abone dahil), 5180 satıyor. En ince hesaplamalarla bile bu satışla yüreği olanaksız.

Bilim ve Sanat, ne yazık ki, bugüne dekin bir tek yazarına, bir tek cizerine beş kuruş ödemedi; ödeyemedi. Tek elin yarı parmağı sayısındaki çalışanlara ödeyebildiği gülünç rakamları da son aylarda ödeyemediği gibi, üç aylıklarını kırdıarak zorunu giderlere yatırın çalışanlarına da borçlu durumda.

Bilim ve Sanat çalışanları ve yazar dostları oturdu, konuştu, tartıştı; sözlü olarak ulaşabildiği okuyucularına daniştı. Bir tek, "eh n'apalm, kapansın" diyene rastlanmadı.

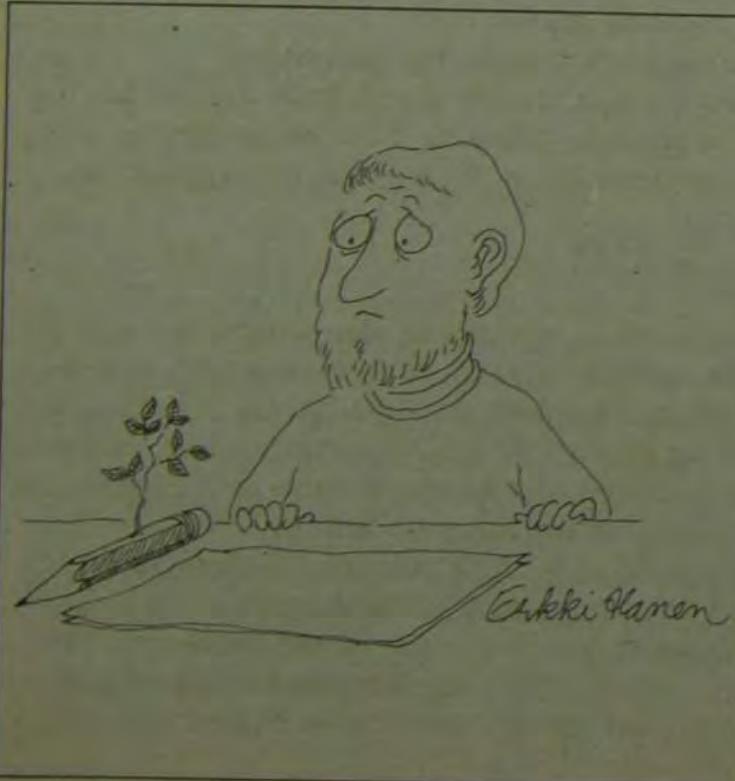
Birinci neden: dergiden hoşnut olmayan görürmedi.

İkinci ve temel neden: Bilim ve Sanat'ın asıl sahipleri ve karar sahipleri okuyucularıdır. O sahib-i asılı'ye danışılmadan ve onunla paylaşılmadan "kapansın" kararı verilemez, görüşü ağırlık kazanır. Bilim ve Sanat'ı okuyucu yaşıttı ve bugünlere getirdi. Tepeden tırnağa bütün sorunları okuyucuları ile ülesti.

Gazetelere ilan verip durumu okuyucularına iletme bir yoldu. Ancak, 1,5 Maltepe sigarası ölçüngdeki bir ilan tutarı 200 bin liralara çıktı. Ve tek ilan verilebilen gazete de, "para peşin" demeyi huy edindi. Bugüne dekin tek kuruş borç takılmamış bu gazete de böyle deyince, Bilim ve Sanat gerek sözlü olarak gerekse mektuplarla okuyucularına koştı. Erişemediğimiz okuyuculara da bu duyuruya yapıyor.

Ne Holding desteği, ne banka beslemeçiliği...

Varsa yoksa okuyucu!

Bilim ve Sanat dostu bazı yazarlar duruma duyarlı gösterdiler, köşelerinde yazdılar. Eski-yeni okuyucuların dergiye koştukları görüldü. Aşağıdaki mektup bunlardan biri. Ad ve adresi, ülkenin duruma bakın ki, saklı tutmak zorunda kalıyoruz. Okuyalım:

"12 OCAK 1988

Sayın Bilim ve Sanat Dergisi yöneticileri,
Derginizin adresini Cumhuryet gazetesi 'Ankara Notları' köşesinden aldım ve yazmaya karar verdim.

Ben onaltı yaşında Atatürk Anadolu Lisesi ilse bir öğrenciyim. Günümüzün, geleceğin pek parlak gözükmenen gençler topluluğunun bir üyesiyim. Ama gidişimden farkındayım. Sizden derginizin belli yaşındaki bir gence verebileceklerini öğrenmek istiyorum. Ayrıca abone olmak için şartlarınızı ve nasıl abone olacağımı yazarsanız çok memnun olacağım.

Saygılarımla.

Adres: .....

Kağıda 90 kat zam yapan ve daha da yapacağını açıkça ilan eden ideolojik saldırı ve 10 yıldır okuyucusunu artıramayan reklam-ilan basını önünde durum şudur ki, iş tamamen baş'a düşmüştür; yani OKUYUCU'ya.

Her kağıt zamına karşı misliyle yeni okuyucu, yeni abone bulmak durumundadır OKUYUCU'lar.

Okuyucuya küstüren, okuyucuya edilgen, sağır-dilsiz hale getiren basın anlayışının okuyucu uvrıye-rizmini kıracak anlayış aktif, yaratıcı anlayıştır; "sahibi benim" anlayışıdır.

Durum son derece açık ve çarpıcıdır.

Bilim ve Sanat'ın 7 yılı aşkın yayın yaşamında görülmüştür ki; Derginin kendi olağanlarıyla dağıtılmasisi, dağıtım sektöründeki iki tekel tarafından engellenmiş ve yasaklanmıştır.

Bu iki tekel, 1983 ve 1985 tarihlerinde (asilleri bizdedir) bayilere gönderdikleri ortak genelgelerinde, Bilim ve Sanat dergisi ile benzer dergilerin alımp satılmamasını istemişlerdir. Aksi takdirde bayileri, gazete ve dergi vermeme yolyla ekmeksiz bırakmakla tehdit etmişlerdir. (Bu konuda bir bayi mektubu da elimizdedir.)

1987 yılının ortalarında yayınladıkları bir genelgeyle Türkiye'de ilk kez bir kartel uygulamasına yönelik Bilim ve Sanat ile birlikte 66 derginin bayilerde satılmasını engellemiştir. Bu durumda, Bilim ve Sanat, dağıtım tekellerinden biri ile anlaşmak zorunda kalmıştır. Bir yandan dağıtım denetimi ve ardından kağıda zam bombardımanı yoğunlaştırılmıştır. "Okuyucu istedığını, beğendiğini alır" liberallığı bile gösterilememektedir.

Bunun adı, ideolojik ve kültürel vandalizmdir. Şimdi sevgili okuyucu, iş yine sana düşüyor. Ya-

Oğuz Gürel

dergini yaşatacaksın, ya da kapatacaksın.

Yaşatmak, bir, iki, üç, beş, on abone kazanmaktan geçiyor.

Bilim ve Sanat'ın fiyatı, 1 "Camel" sigarası fiyatıdır.

Her zam saldırısına mukabil bir, iki, beş on okuyucu...

Başka çaresi yoktur; büyük sesimiz Ruhi Su'nun dediğince: "Dert bizde, derman ellerimizdedir..."

Bu sunuş yazısını, yılbaşı kutlamamıza yanıt veren Bilim ve Sanat sahiplerinden birinin mektubuya bittişti; yeni sayılarda, yeni yıllarda kazanmanın onurunu ve sevincini paylaşmayı umuyoruz.

Sevgiyle... Dostlukla...

11 Ocak 1988

Merhaba,
Kartınızı aldım.

Bir yandan yaşam kavganız; yeme, gılnıme, barınma, kendinizi yenileme ve varlığını koruma uğrası, bir yanda Bilim ve Sanat gibi yoğun bir çabayı gerektiren ürünün yaratımı, bir yanda demokrasi çabası. Böyle bir yoğunlukta bizi de anımsama (hiç unutulmadığımızı biliyorum) soyluluğunu gösteriyorsunuz. İnsan nasıl duygulanmaz, onurlanmaz, umutlanmaz?...

Teşekkür ederim!..

Siz, Bilim ve Sanat yaratıcıları, eksikleriniz tamamlanır, yanlışlarınız düzelttilirse daha da şevk-

lenirsınız. Ne ki ben B.S.'a yönelik elektri bulamıyorum. Kuşkusuz bu B.S.'ın mükemmelinden değil, bu alandaki benim yetersizliğimden. Ama, bu koşullarda yapılabileceğin en iyisini yaplığını eklemek istiyorum.

Sayın Nesin'in ABD'ye gidişi beni üzdü. Bunun ne ilk ne de (şimdilik) son olmadığını bilen tüm okurlarda aynı burukluğu yarattığını sanıyorum. Avuntum B.S.'tan kopmamayı.

Hiç kimseye, hiç bir şey kazandırmayan yersiz ve zamansız polemiklere uzak oluşu B.S.'ın dikkatimi çeken olumlu yanlarından biri.

Daha önce yazdım mı bilmiyorum. Mahmut ağabeyin Y. Güney konusunda yeni ürünlerini bekliyorum. Bu, bıraz da O güzel insanın "suç" ortağı olmam, yakından tanımadan, bıraz da bu konuda yeterli ve objektif bir çalışmanın yapılmamış olmasından kaynaklanan özel bir bekleni. Yılmaz ağabeyle Kayseri cezaevinde bir yıl birlikte olduk. Kısa süre de dergide yayın yönetmenliği yaptım. Kendim bir çalışma düşündüm, ama burada olmuyor.

Yeni yılınızı, sekillinci yılınızı kutlayarak bu mektubu noktalayarak istiyorum.

Başarılarınızın kalıcı ve kesintisiz olması dileğimle tüm B.S. çalışanlarına sevgi, saygı ve selamlar.

Hoşça kalın.

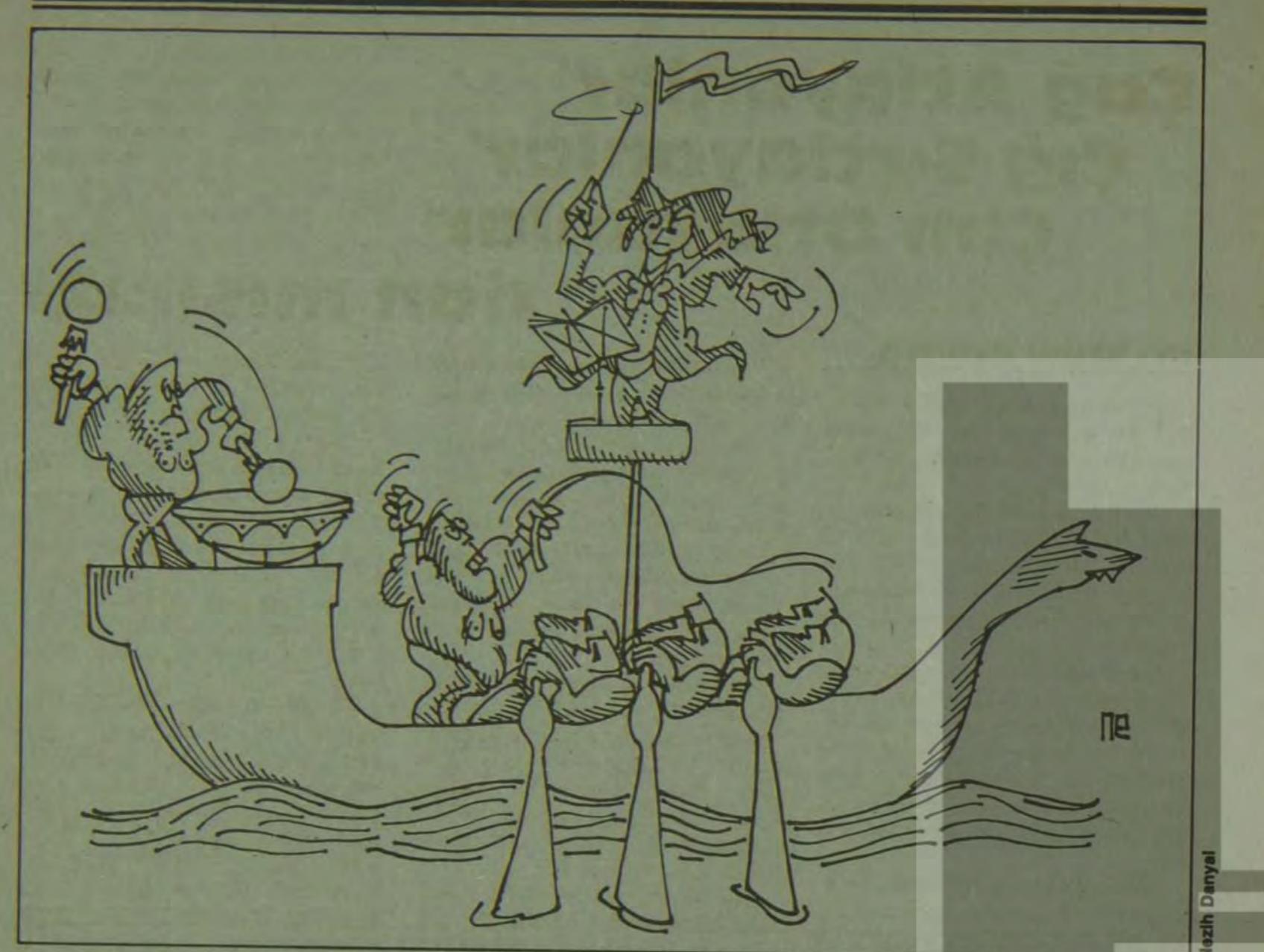
Ersan Sarıkaya

4. Koğuş
Malatya

tutuyor. Bin tabii. Bir işe yarıyor kar-deşim. Az maz. Cebime giriyor ya.

— Okullara bilgisayar konulacak. Artık bilgisayarlı eğitime geçeceğiz. Çağ atlamanın yolu bu. Eğitimi temelde değiştirmek gereklidir. Öyle felsefeymiş, edebiyatmış, modası geçti bunların. Bilgisayar öğrenciler, işletme, ekonomi. İşin pratığını kavrayacaklar. Ne işine yararsa onu öğreneceksin. Çağın içabi bu.

Dinini öğreneceksin. Dinsiz millet olmaz. Batı, batı, dinsiz mi batır? Adamlar kiliseden çıkmıyor. En mütekâmil din bizimki. Dinimizi unutturmuşlar. Öğreteceksin. Din demek itaat demektir, Allah korusu, millet korusu demektir. İmanı sağlam olanın yanlış ideolojilere kayması olmaz. Komonizmin çaresi dindir. Hiç ivâra zivâr kulağı asmayacaksın. Dini tekmil şartlarıyla öğretecekin. Ama, isteyen ibadetini yapar, isteyen yapmaz. Ona karışmak yor. Biz dine bağlıyız ama, gerici değiliz. Zaten, dindarlara gerici demek de komünistlerin marifeti. Kimseyi zorlamak yok, ama herkes di-

ne saygılı olacak. Ramazan ayında sigara içeni dövmüşler, döverler. Sen de sigaranı ortalık yerde içme. Toplumu yönetmeyi bileceksin. Geleneklerini inkâr etmeyeceksin. Demokrasi bu değil mi? Halk neyi istiyorsa.

Gelenek dedim de. Asıl medeniyet, bizim geleneklerimizde. Geleneklerimizi canlandıracagız. Şu Vakıflar konusu önemli. Japonya nasıl kalkındı? Batının teknolojisini aldı, kendi kültürünü canlı tuttu. Bak, ne oldu? Bütün dünyaya kafa tutuyorlar. Disiplin, itaat, teknoloji. İşin sırrı bu.

Aslında, biz batılı değiliz. Zaten onlar da bizi kendilerinden saymıyor ya. En başta din var. Onlar Hıristiyan, biz Müslüman. Bunu unutmazlar.

Bize uyan model Japonya. Serbest piyasa ekonomisi. Her yerde disiplin, itaat, teknoloji. Evde okulda, işte her yerde. Kalkınmanın yolu bu.

Çağ atlamanın yolunu bileceksin. Kendi toplumunun alışkanlıklarını da var. Bunları değiştirmek gerekmek. Onları kendi yolunda işine yaratacaksın. Puf tarafı bu. Solun bilemediği de

bu. Onlar "gel seni değiştirelim" diyorlar. Kimse değişim için değil. Onun için de, solun üstüne fazla gitmek gerekmek. Onlar konuşurlar o kadar. Hem biraz sol da olsun. Avrupa da istiyor. Merak etmeyein. Halkın böyle şeylerle ilgisi yok. Gürültüsü fazla çıkıyor, okadar. Gürültü de kendi çevrelerinde. Halk başka meselelerle ilgili. Biz yolumuzda yürüruz.

Ne demişler, müslüman mahalle-sinde salyangoz satılmaz.

— Solsuz demokrasi olmaz. Bunkerler demokrasiyi bilmiyor. Demokrasi dedikleri, kendi koydukları sisteme seçim yapmak. Seçimi yaptı mı, bitti. Böyle şey olmaz. Solu içine sindiremedin mi ne çağdaş olursun, ne demokrat. Konuşana ceza tehditi, yazana dava açma, bunun neresi demokrasi?

Demokrasi, bir güçler dengesidir. Devlet baskısına karşı bireyin korunmasıdır. Klâsik demokrasi nasıl doğmuştur? Düşünce özgürlüğü, konuşma özgürlüğü olacak. Avrupa Topluluğu na nasıl gireceksin? Adamlar da bu-

nu söylüyor. Pehlivan minderinde tenis oynanmaz. Ben oynamam diyor-sın, senin yerin burası değil. Söyledikleri bu.

Toplumun geleneksel yapısını endüstriyelme değiştiriyor, kentleşme, yeni iş bölgüleri, yeni teknoloji. Toplumun geleneksel yapısı değişiyor. Yavaş olması doğal. Ama, değişme bekleneleri, istemleri de değişti-recektir.

Kimse, saatin çarklarını geriye çeviremez. Yeni kuşakları dine yöneltmek bunun çözümü değil. Aslında o da bir arayış, baskıya karşı bir tür başkaldırı. Bu da așılır. Yeter ki, demokratik kurallar işletilsin. Herkes, toplumda düşünmekten korkmasın, konuşmaktan korkmasın. Örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılsın. Bak, o zaman toplum nasıl gelişir, değişim potansiyelini nasıl biçimlendirir.

Bugünkü durum aslında yanıldır. İnsanların suskulduğunu doğru yorumlamak gereklidir. Bu suskulğun temelinde ilgisizlik değil, korkutulmuşluk var. Bir de, köşe dönme umutları yanlış yönlendirmeyi getiriyor. Hepsi bilinci yapılmıyor bunların, ama çözüm değil.

Çözüm, toplumun gelişmesini bi-

çimlendirebilmekten geçer.

Yeni bir toplum, yeni bir kültür de-mektir. Toplumu bir yana iterek bir yere varamazsan. Toplumu küçümsemi-yecesin. Toplumdan umut kesmeye-ceksin. Aslında bu, kendini küçümse-mektir, kendinden umut kesmektir.

İnsan varolukça gelişme olacaktır, umut da bu gelişmenin sonucudur.

Çağdaş olmadan çağ atlınmaz. Olsa olsa, sadece atlınır.

— Gene piyango biletimizi aldık. Gözümüzü milyara diktilim. Öyle, 50 milyon olmuş, kabul etmem. Milyar olacak, milyar. Bak yılbaşında milyar çakanın sesi soluğu kesildi. Gizli gizli bankaya gitti, parayı yatırdı. Neden? Korkmustur adam. Milyar çıktı ya. Hissem, akraba düşer. Yillardır arayıp sormayan kim varsa kapında. O parayı bölüştürmeye kalksan ne kimsenin işine yarar, ne de sana bir şey kalır.

İşin aslini söyleyeyim mi, avuntu bütün bunlar, avunu. Ama, ne yapacaksın? Kimse "gel de şu işin ucundan tut" dedi mi? Herkes sırtına yük vuracak bir eşek aradı. Eşek de biz. Doğdukları, yük taşıyoruz, öleceğiz, yük taşıyoruz. Ne demişler, sen eşek olursan sırtına yük vuracak bulunur. Biz de öyle olduk.

Bilmiyorum, yapan nasıl yapıyor,

biz yolunu bulmadık.

Üç kuruşlu adamlar bey, ağa ol-du. Biz aynı yerde otluyoruz.

Çoluk, çocuğa mahcubum yâni. Üstlerinde bir şey eskisi gibi de-odum kopuyor. Eve suratım asıyo-rum ki, kimse bir şey istemesin.

İçmeyip de ne yapalım kardeşim. Onu da düşünsem, hani çocuk çocuğun nafkasını gidip şu zikkirme veren desen, onu da kaldırmak gerek.

Geriye iki metre kefen bezi kalmış. Bizim çıkışımız yok. Bakıyorum da, hırsız falan kızısam gelmiyor. Herif cesaret etmiş, çalmış. Kanununa uydursa ticaret, yok gidip düpedüz aldım mı gasp. Konuşturma beni.

Allah şaşırtmasın, doğru yoldan ayırmayın, şurda iyi kötü geçinmeyiz. Oğlan bir doğru dürüst okusa, kızı da dikişti, daktilyodu bir zanaat sahibi yaparız, kendilerini kurtarırlar. Ona bakıyorum ben. Biz, eşeğin kuyruğunu, ne üz, ne kısalır.

Neymiş, çağ atlamişiz, biz düpe-düz atlıyoruz arkadaş.

Farkındayız farkında olmasına da, kime ne diyeceksin, ananı seven kadı.

He he deyip geçeceksin. Yaramaz bir işe bulaşmadan yaşayıp gitmenin yoluna bakacaksın. Hadi bana müsa-de. Şurdan bi yolluk ver bakalım. □

ANKARA İ. FILM SENLİĞİ

13-20 MART 1988

YOK ASLINDA BİR BİRİNİZDEN FARKINIZ

TÜRKİYE'DE 'ALATURKAMERİKAN' PARTİLER, POLİTİKACILAR VE İKTİDARLAR

YOK ASLINDA BİR BİRİNİZDEN FARKINIZ

M. TÜRKER SOVATA

Palmiro TOGLIATTI

Marcello Ferranti Maurizio Ferranti Gennaro Soraletti

Mehmet Öz

ta şuracığında

eylül
kitabevi

Kitap dostlarına merhaba
yöneten

Ahmet Tellî
Zafer Çarşısı 29
Yenicehâl/Ankara
Tel: 134 35 96

Şiirler 72 sayfa 800 TL
Sümer Sk. 26/12 Kızılay
ANKARA

AYKO

tilir ve ona, benzemesi, özdeşleşmesi gereken "ideal insan tipi" sunulurdu. (Güleç, 1986)

Bu ideal insan tipinin niteliklerinin bir yönü, devletin uyruğu ve iyi bir din-dar olmasına ilgiliydi. Öteki de çevresinde, uğraş alanındaki örgütlenme içinde bireysel ilişkilerine yönelikti. Birinci yönüyle, "ulü'l-emre" itaatı ilke edinmiş olmalydı. Ayrıca, yüzyıllar boyu din ve devlet uğrına savaşmış gaziler onun için birer önderdi. Bütün bunlar ona kendi yöresinde,evinde ve "sibyan mektebi"nde, namaza başlığında caminin avlusunda yaşıtlar tarafından anlatılan öykülerde sunulurdu. Okumayı öğrenmişse, bu öykülerin yazıya geçirildiği "Muhammediye"leri, "Siyer-i nebî"leri, Battal Gazi menkibelerini içeren "mecmu"-lardan öğrenir, kimi zaman elinde sazi bir "âşık"ın terennümlerini dinler, ya da onların şiirlerinin toplandığı "cenk"lerden birini cepkeninin kolunda bulundururdu. (İnalçık, 1973)

İdeal tipin, gencin kendi grubu içindenki özelliklerine gelince, bunların sunulması, toplumsal düzenin kurum ve örgütlerinin gelenek ve kurallarıyla olurdu. Eğer bir köye yaşıyorsa, başının yanında tarımsal hayatın gereklerini öğrenmeye başlar, köyün moral atmosferine girerdi. Kentte, bir mesleğin uğraş alanı içinde gözlerini açmışsa, "mesleki kimliği"ni bu ortamda oluşturmak zorundaydı.

Osmanlı toplumunun Türk-İslam kentlerinde üretmeye katılanların hepsi, mensup oldukları zenaat dalında iktisadi, mali, idari ve sosyal işlevleri bulunan ahî örtüllerinin üyesiydiler. Esnaf ve zenaatkârların geleneklerinin yazılı belgeleri olan fütüvvetnamelerde, örgüt mensuplarına yiğitlik, cömertlik, haramdan sakınma, kendi el emeğiyle kazanılmışın en helal lokma olduğu bilincine ulaşma, yardımseverlik gibi özellikler sunulmaktadır; bunların "şeyhin yanında dilsiz gibi oturularak, şeyhin ve üstadın sözleri dinlenerek" kazanılacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca yemek yemeden, gezmeye, oturmaya kadar günlük davranışların her çeşidine ilişkin bilgi verilmektedir. (Çağatay, 1974)

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ULUSAL KİMLİK ARAYIŞI

Osmanlı'nın klasik çağları diye bilinen yükseliş döneminde kimlik soru-

nus açısından toplumun her kesiminde hazır çözümler ve seçenekler törelerce sağlanıyordu. 18. ci yüzyılda başlayan reform çabaları imparatorluktaki gerilemeyi durdurmayı amaçlamış ise de ilerleyen Batı karşısında bu amaç gerçekleştirmemiş toplum köklü toplumsal/kültürel değişimlerin girdabına girmiştir. Osmanlı'nın çöküşü ile eşzamanlı olarak gündeme gelen ulusal/kültürel kimlik arayışları Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'lere dek "resmi" kültür politikası sayesinde oldukça kararlı ve tutarlı bir çerçeveye oturmuştur. 1960'larla başlayan ekonomide liberalleşme ve siyasal yaşamda da doruğa çıkan "halkçılık" ile resmi "Kemalist" ideoloji ve onun taşıyıcısı Battal Gazi, laik, çağdaş kültür ve kimliğe giderek artan bir başkaldırı başlamış ve 1970'lerde doruğa varmıştır.

Cumhuriyetin birinci kuşağına (Atatürk ve İnönü) yani anababaya başkaldıran ve bağımsız bir kimlik kurmaya çalışan ikinci kuşak tepkisel nitelikte bir tutumla, uluslararası çabalalarını ciddi biçimde sarsan, hatta zaman zaman gerilen bir seçimle tutucu, gelenekçi bir ideoloji olan dini (İslam'ın özellikle Sunnî kanadını vurgulayıp, örgütleyerek) bir kimlik seçeneği olarak gündemde getirdiler. 1970 sonrasında üçüncü kuşağı ise ne anababanın kimlik seçeneğini ve ne de atalarının (Kemalistler) kültürel değerleri ile tanışık ve barışık idiler. Kimlik sorunu açısından kuşaklar arasında bir başka düzeye aşmak amacıyla kendileri de değişik kimlik seçenekleri arıyorlardı. Değişik fraksiyonları ile SOL ciddi bir seçenek oluştururken; onun tam karşıtı olan milliyetçi sağ ise tarihi köklerimize dönük "Türk" kimliğinin yeniden keşfedilip dirlitilmesi gerektiğini savunuyordu. Kisacası 1970'lerden sonra kültürel/siyasal yaşamımızda birbirine şiddetle rakip bir dizi "KİMLİK" seçeneği dışa vurmuş bulunuyordu.

KİMLİK BUNALIMI

Demokratik ortamın henüz yeterince olgunlaşmadığı ülkemizde, belirli zaman aralıklarıyla tekrarlayan askeri müdahaleler, yaşanan "olağanüstü" dönemler, savaşan "kimlik" seçeneklerinin arasında bütünlüklü, birleştirici bir anlayışın yesirmesini de neredeyse olaksız

kılmıştır. Özette, ideolojik/siyasal templerle kendisini dışavuran bu değişik kültürel kimlik programlarının (önerilerinin) kararlı, dengeli, çağdaş bir ulusal kimlik edinmemizde vazgeçilmez öğeler olduklarını kabul etmekte birlikte, günümüzde kimlik arayışının adeta bir "KİMLİK BUNALIMI" na dönüşmek eğiliminde olduğunu düşünüyoruz. Bu düşünceyi destekleyecek kanıtları son 20 yılın içindeki gençlik hareketlerinde ortaya çıkan kimlik sorunlarında kolayca görebiliriz. Ülkemizde gençlik alt-kültüründe türdeş olmayan bir yapı gözlenmektedir. Küsal bölgelerden ya da taşra kentlerinden yüksek öğrenim için büyük kentlere gelen gençler, birincil sosyal bağlarından (aile ve arkadaş çevresi) kopmak durumunda kalmış ve duygusal ilişki boşluğunu dolduracak yeni ilişkiler arayışı içine girmiştir. Aynı gereksinimi duyan değişik yıldızlardan, birbirinden epeyce farklı kültürel ve ekonomik ortamlardan gelen öteki gençlerle arkadaşlık kurma arayışındırlar. Yaşı gereği siyasal konularda duyduğu ilgi ve heyecanı ön plana alan genç, gruplara katılacak, bir grup aracıyla kültürel kimliğine daha geniş ölçüli siyasal/ideolojik bir kimlik ekleyecektir. Ülkenin siyasal ve ekonomik sorunlarının yoğunlaşığı kritik dönemlerde gençlik kesiminin siyasal etkinlikleri de artmaktadır. Toplumsal düzene ilişkin yeni ve köktencî görüşlerin savunulmasının, yasaların engellenmesi sonucu, yasadışı yollara kayması ve görüşlerin açıkça tartışılmaları yerine gizliliğin egemen bir tutum haline gelmesi karşılıklı hoşgörü ve anlayışı olanaksız kılmaktadır. Olağanlı koşullarda küçük fakat etkin gücü bulunan gençlik örgütleri, siyasal öneri ve çözümlerin dolayısıyla siyasal kimliklerin öncüsü ve sözcüsü durumuna gelirler. Bu gruplara mensup kişilerde, bilimsel verilere dayanarak dünya görüşlerini oluşturmak yerine, inançlara dayanıldığı için kolayca dogmatikliğe ve fanatikliğe kayıtlılmaktadır. Her grup ve fraksiyon, kendi varlıklarını ve KİMLİK'lerini meşrulaştırmak için, en sert ve uzlaşmaz tutumu, kendilerinden en fazla farklı olana değil, kendilerine en yakın gruplara göstererek, "özgün kimlik"lerini kanıtlamak istemektedir. Geleneksel yetişme tarzımızın bir sonucu olarak zaten bir güçlük karşısında dayanacak başka insanlar arayan gençlerimize, grup kimliği açısından bu siyasal ör-

güler bicilmiş kaftan gibi bir işlev görürler. Herhangi bir yenilik karşısında duyulan güvensizlik ya da yetersizlik duyguları ile baş etmede, ait olduğumuz grup bize paylaşma/dayanışma olanakları sunarak, acılarımıza giderme fırsatı sağlamaktadır.

Birbirine karşı ve neredeyse düşman kampınlara bölünmüş siyasal görüşlerin üstünü örten ideolojik kılıf kaldırılrsa, altta kültürel kimlik arayışlarının bulunduğu kolayca görülebilir. uluslararası süreçteki her ileri adım uluslararası kültürün gelişmesine olumlu katkıda bulunacaktır. Bu da ulusal kimliğin yaratıp, yaygınlaştırılmasının güvencesi olacaktır.

Ulusal kimlik sorunu, belirli bir coğrafi alanda (ulusal sınırlar) yaşayan etnik grupların (alt-kültürler) uluslararası potası içinde eriyerek, ulusal bir toplum yaratıkları zaman çözümlemiş olacaktır. Bu açıdan bakıldığından, Türkiye'de değişik alt kültürlerin birbirinden bağımsız ve ayrıksız durumda varolmaya devam ettiklerini göremekteyiz. Cumhuriyetle birlikte, uluslararası ön koşulu olan ulusal devlet ve uluslararası ideoloji kurulmuş ama yukarıda gösterilmeye çalışıldığı gibi, ulusal kültürün yaratılması henüz başarılılaşmıştır. Dünyadaki halkın uluslararası süreçteki girdiği 19. yüzyıla oranla, modern Türkiye bu yönden kuşkusuz önemli adımlar atmış ama geçmişinden gelen kültürel kozmopolitlik nedeniyle, ulusal kimlik sorununu çözememiştir. Bugün önemli olan, bu sorunun varlığını görüp, bireysel/toplumsal düzeylerde ne gibi doğurgulara ve belirtileyecek olası yol aştığını inceleyip, tartışmaktır. Son yıllarda, düşünce dünyamızda bu sorunun gündemdeki temel bir sorun durumunda olması bu yönden sevindirici ve umut vericidir.

Metinde Anılan Kaynaklar.

1. Adams, G.R. "Personal Identity Formation: A synthesis of cognitive and ego psychology." *Adolescence*, 1976, 12, pp. 151-164
2. Erikson, E.H. *Identity and Life Cycle: Selected Papers*. Pys.... Issues, 1959, 1, 1-171.
3. Erikson, E.H. *Adolescence at Crisis: La quête de l'identité*. Flammarion, 1972, Paris.
4. Erikson, A.H. *Enfance et Société*. Delachaux et Niestlé, 1966
5. Sayan, G. "Uluslararası Kültür ve İlgili Bazi Notlar." *Bilim ve Sanat*, 1983, 36, 9-11
6. Güvenç, B. *Kültür Konusu ve Sorunlarımız*. Remzi 1985.
7. Güvenç, B. "The Quest for Historical Identity In Turkey." Colloquium Paper, Presented at Smithsonian, Washington, D. C. 1986.
8. İnalçık, H. *The Ottoman Empire, its classical age*. 1300-1600, London, 1973
9. Çağatay, N. *Bir Türk Kurumu olan Ahilik*, Ankara, 1974
10. Güleç, C. *Gençliğin Eğitimi*, Türkiye İş Bankası Kütüphanesi, (Kitap bölümü), 1986

Dikerdem, CND'nin 30. KURULUŞ YILDÖNMÜNÜ KUTLADI

fuzelerin yerini başka tur gelişmiş silahların almasına kesinlikle karşı konulmalıdır.

CND'nin Türkiye'deki barışçıların gönlünde ve düşüncelerinde özel bir yeri bulunduğu ayrıca vurgulamak isterim. Türkiye Barış Derneği'nin zor günlerinde, başta Örgütümüzün seçkin başkanı Monsenior Bruce Kent olmak üzere, CND'nin tüm yönetici ve üyelerinden gördüğümüz manevi destek ve dayanışmayı hiçbir zaman unutmayaçagız.

Bu duyu ve düşüncelerle CND'nin 30. kuruluş yıldönümünü kutlayarak gelecek yıllarda da başarılarının devamını dilerim.

Mahmut Dikerdem

Türk Barış Derneği
Genel Başkanı

(*) Kisaca "CND" diye anılan "Campaign for Nuclear Disarmament" (Nükleer Silahsızlanma İçin Kampanya), Büyük Britanya'daki Barış örgütlerinden en etkin ve en yaygın olanı. İskoçya, Galler ve İngiltere'de en küçük yerleşim bölgelerinde bile örgüt birimleri bulunan CND'nin başkanlığını yapan Rahip Bruce Kent'i, okuyucularımız Eylül 1986 tarihli sayımızda sözünü ettiğimiz "Uzun Yürüyüş'ten animasyonlardır.

B.S.

Bir Gün de Ömürdür

Rady Fish / Atilâ Türk

Federal Almanya'ya son gelişinde Rady Fish'le bir söyleşi tutturduk. Dönüşünden önce, bandı çözüp daktilosunu bitirdiğim metni birlikte gözden geçiriyordum. Araya Dostoyevski girdi: Gençlik yıllarında Dostoyevski, Bad Homburg Kumarhanesi'nin demirbaşlarından imiş. Şimdi kumarhanenin duvarlarında yağlı boyalı resimleri varmış. Rus aristokrasisinin, Rus burjuvazisinden önce Almanya'ya saraylar, dinlence-eğlence-kültür ve safahat merkezleri yaptırdıklarını, oluk gibi paralar harcadıklarını biliyordum. Kimini görmüş, geçmiştim. Ama bu "hikâye"yi bilmiyorum. Bildiğiniz tarihsel gerçeklikler, gurbetteyseñiz, gidip görmek istediğiniz yerler içinde, kimilerine, gecikmiş öncelikler kazandırıyor. Bad Homburg Kumarhanesi de böyle. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında Saffet Bey (Arıkan) Lenin yönetimindeki Sovyetler Birliğinin verdiği 1 milyon altın lira dostluk ve dayanışma yardımının 100 binini, silâh satın almak üzere, Nuri Bey (Conker) ile gittikleri Almanya'da, Mart 1921, çoğaltıp daha fazla silah satın alabilmek "dileğiyle", kumarda kaybetmişlerdi. Rady Fish'le, söyleşi metini okumaktansa, gidip Bad Homburg Spiel Kasino'yu, Monte Karlo'nun Anası'ni, Dostoyevski'nin resmini görelim dedik... Gittik. Kiravatlı olmadığım için beni içeri almadılar. Selânik'te anneannemin doğduğu evi bulamamıştım. Atatürk'ün doğduğu evi ziyarette de genç Osmanlı zâbiti Mustafa Kemal'in müdafîmi olduğu Kale Dibi Meyhane'sini ziyarette de, böyle kiravat zorunlukları olmadığı için, bir engelle karşılaşmamışdım. Dostoyevski'nin hayatının gençlik günlerine merakım içinde kaldı. Nuri ve Saffet Beylerin 100 bin altını üttürdükleri salonları da göremedim. Yağmurlu günde dışarda beklerken, bir pastane bulup söyleşi ile ilgili notları düzelttim. Rady Fish ile söyleşilerimiz toplam tam yirmidört saat tutmuş. Bir Tacik Atasözü'nü söyleşimize ad yaptım: Bir Gün de Ömürdür! Rady Fish, ömrü adamsın valla. Sağlacakla kal.

Atilâ Türk

(*) Sabahattin Selek, Anadolu İhtilâli, İstanbul Matbaası, 1965, ikinci baskı, 1. cilt, s. 119 ve not: 49.

"Nâzım'ın Çilesi"nin Tanığı

- Atilâ Türk: Türkiye'de sizi Nâzım Hikmet adıyla, "Nâzım'ın Çilesi" kitabınızla tanıyorlar.
- Rady Fish: Dört kitap yazdım Nâzım üzerine. Birincisi daha Nâzım hayattayken yazdım. Bu kitaptan çok memnun değilim. Bazı hatalarım, bilmediklerim vardı. Tekrar baskiya vermedim. Ama onun bazı pasajlarından istifade ettim. Onun şiirlerinin Türk ve dünya şiirindeki yerini, sanat ve politika alanında değerlendirilmesini ölümünden sonraki kitaplarında işledim. (...) Şirillerinden seçmeler yaptım. İki cilt yayınladım. Önsözler... makaleler yazdım. Bu çalışmalar bitmeyecek. Nâzım öldü. Yeni bir nesil geldi. Onun şahsi etkisi yok artık. Onu yeniden anlatmak lâzım. Yalnız şiirlerini değil. (...)
- Türkoloji öğreniminden sonra, "Türk Romanında Ulusal Kurtuluş Savaşı" üzerine doktora tezinizi vermişsiniz. (...) Bilim çevresinden uzaklaşmış sayılmazsınız.
- Doğru. Sovyet Yazarlar Birliği çalışmalarının yanında İlimler Akademisi üyelerinden Türkolog, oryantalist, ekonom... gibi meslekten bilim adamlarıyla düzenli aralarla bir araya geliriz. (...) Tartışırız. Bize, bilimle hayatın canlı, kopuz bağları vardır. Sanat, edebiyat ve bilim arasında da böyledir. (...) Taşkent'te geçen yıl PIAC'ı yapıldı. 8 Yıl önce Belçika'da. İlk de Berlin'de, 1968'de. 3 defa katıldım. İlk ikisinde Nâzım üzerine konusum. Berlin'de ise "Celâleddin Rûmî, Nâzım ve Türk yazarlarında Felise Geleneği"ni sundum.
- Arşiv çalışmaları da yaparak Sadreddin Aynî'nın hayatı ve 1920 Buhara Devrimi üzerine çalışmanızı "Vicdanın Gözü" adıyla yayımlamışınız.
- Evet. Bu kitap Tacik diline de çevrildi. Çok sevildi.
- Çevirmenliğiniz, bilimsel araştırmalarınız... yanında, meslekten bir denizcisiniz. Tam adınıza uygun: Balık (Fish) denizsiz yaşıyamıyor. Böylece mavi dünyaların ve denizcilerin romanlarını yazıyoruz...
- Evet. Üç kitabı var burada. Denizde tayfa olarak başladım. Tayfabaşı oldum. Sonra öğrenimi yaptım. İlk kaptan yardımcılığına kadar yükseldim. Yük ve Balık gemilerinde okyanuslar aştık. Atlantik'i geçip, Küba'ya, onlara yeni teknikleri öğretmeye gittik. (...)

Rusça'da İlk Türk Romanı

- Nâzım'dan Rusça'ya ilk çevirininin "Şeyh Bedreddin Destanı" olduğu ile, Rusça'da İlk Türk Romanı diyebiliceğimiz, "Bedreddin Simavi: Uyuyanlar Uyanacak"

(*) PIAC: Permanent International Altaistic Conference

Nâzım Hikmet, "Ümît Karanfilî Saksısı", Cam Üzerine

□ Bedreddin'in Dizi'ye alınışı, günümüz Sovyetleri'nde Yeni Düşünce Tarzı'nın bir kanıtı oluyor ve bu alanda Nâzım'ın etkileri, katkıları söz konusu; yani Nâzım'ın Sovyet Düşünce Hayatı'na katkıları sürüyor diyebilir miyiz?

□ Artık yeni bir düşünce tarzı'nın arefesindeyiz. Eskiden eski düşünsüz tarzı'na göre: **bizimle olmayan bize karşıdır**" denirdi. Şimdi yeni düşünsüz tarzı'nın alâmeti (sloganı) söyle olabilir ve hakikaten de öyledir: **"bize karşı olmayan bizimledir"**. Yani bize karşı olan hayatı karşı demektir. İşte Bedreddin'in kitabı bu diziye girmesini, yeni düşünsüz tarzı'nın alâmeti (belirtisi, göstergesi) savıyorum. Dediğin gibi Nâzım'ın etkileri de vardır. Zaten aslında Yeni Düşünsüz Tarzı Cereyanı'nın öncüler arasında Nâzım da vardır. Moskova'daki yıllarda eleştiri şairleri yazdı. 20. Kongre'den önce. İşte o dönemde **Ivan Ivanoviç Var Mıydı, Yok Muydu?** piyesini yazdı. Şimdi bu piyesi Moskova'da oynamacak. Konuşmalar yapıyordu. Sekterlige vuruyordu. Basmakalip, resmi, şematik, ilkel sanatı, böyle yazarları eleştiriıyordu. Düşündüğünü hiç saklamadı. Söyledi. (...)

Marksizm'in Dedesi Mevlâna

□ "Mevlâna Celâleddin Rûmî" kitabı için de aynı etki veya belirti söz konusu mu? Mevlâna Sovyetlerde nasıl karşılandı?

□ Çok iyi karşılandı. Hiç tepkiye uğramadım diyemem. Biraz oldu. Tabii sekülerler tarafından geldi. Süfidir, dindir diye. Beş altı kadar makale neşrettin bunlar. Onlara cevap verdim. Aslında anlatmaya çalıştım. Hegel bir yerinde "kurduğum dialektik sisteminde, bu sistem kurmadan Celâleddin Rûmî, çok yararlandığım mükemmel bir kimsedir" diyor. Demek Mevlâna, Hegel'in kaynaklarından (öncülerinden) biridir. Hegel Marksizm'in babalarından biridir... Bu hesapla Celâleddin Rûmî, Marksizmin dedelerindendir. Bizim sekülerlere böyle cevap verdim ve sustular. (...)

"Ben de halümce Bedreddinem!"

□ Rady Usta, ... Bedreddin'in sosyal devrim deneyinin yenilikçi uğramasından sonra etkileri, saygınlığı nasıl sürüyor?

□ Ben Türkiye'ye geldiğim zaman Karaburun'a da gitmemiştim. Karaburun'da Şeyh Bedreddin Efsanesi hâlâ vardı. Karaburun ve Foça'da öğretmenlerle, halktan yaşlılarla görüşürken, Torlak Kemal hakkında bildiklerimi anlattım. Bu esnada beni dinleyen bir yaşı: "aha, bizim Kemal sosyalistmiş yahu" deyivermişti.... Eskiden Bedreddinler vardı. Onların tekelleri vardı. Şimdi bunlar yoktur... Beş yüz yıl önce yazılmış bir Atasözü Derlemesi'nde geçen bir atasözü vardır: **"Ben de halümce Bedreddinem"** diyor. Bugün de kullanılır. (...) Bedreddin'e ilk resmi sahip çıkış, Ulusal Kurtuluş Savaşı yöneticilerinden geliyor. 1924 Yılında kemikleri Serez'den getiriliyor. Önce Sultan Ahmet Camii'ne, sonra da Topkapı Sarayı'na konuyor.

□ Ama kimsenin haberi olmuyor. Cami bodrumlarına, müze mahzenlerine neredeyse hapsediliyor? □ Ama bir iyi niyet var ortada. Sonra biliyorsun Nazım'ın Destanı var. Ancak 27 Mayıs'tan sonra, İstanbul'da Divan

Bir Bilim Olarak Doğa Bilimleri Tarihi

Ömer Kuleli

Bilim tarihi günümüzde başlıbaşına bir bilim dalıdır. Olayları bilimin kendi yasalarını kullanarak irdeler, gelecekteki eğilimleri öngörmeye yardım eder.

Bilim tarihi çalışmalarının gelişimi bilimin kendi gelişimine ve onun toplumdaki durumuna sıkıca bağlıdır. 20. Yüzyıl başında doğal bilimlerdeki devrimler kamuoyunun bilim hakkında düşündüklerini oldukça etkiledi. O güne kadar bilim yalnızca çevremizdeki dünyaya ait çeşitli soruları yanıtlayan, hızlı değişen fakat katı bir bilgi çerçevesi olarak algılanıyordu. Oysa madde, uzay, hareket, mikrokosmos vb. kavramlardaki köklü değişikliklerle bilim artık sürekli bir "akı" olarak düşünülmeye başlandı. Bunun sonucunda da bilimin tarihini irdeleyerek onun gelişimindeki nedenler ve eğilimlerin belirlenmesi gereki doğdu (tipki bir manyetik akımın hangi koşullarda, nasıl değiştiğini incelicesine).

Bilimsel çalışmaların ürünü olan teknoloji 20. yüzyılın ortasından itibaren her bireyin yaştısını öylesine etkilemeye başladı ki geçmişe bakıp günümüz için değerlendirme yapmak, bunun da ötesinde geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak için bilimin tarihinin bilinmesi artık bir merak konusu olmaktadır çok bir zorunluk oldu.

Günümüzde bilimin üretim ve ekonomi üzerinde büyük bir etkisi vardır. Bilim, teknoloji ve ekonominin bir bütünlüğe içinde birbirlerini etkileyerek büyütükleri açıktır, böylece bilimsel çalışmaların toplumun katındaki değeri artmaktadır, toplumun bilim tarihine duyduğu ilgi de giderek büyümektedir. Daha önceki merak, öykünme düzeyinde olan bu ilgi 1940'larda giderek artarak bilim tarihinin başlıbaşına bir bilim olarak kendisini kabul

ettirmesine yol açtı. Bilim ve teknoloji tarihini inceleyen yayınların bu dönemde büyük bir artış göstermesi bunun açık bir kanıtıdır. 1950'lerin ortalarından bu yana bu dalda dünyada her yıl 2000 kitap ve makale yayınlanmaktadır. Bilim tarihi alanında yılda 70 dergi yayınlanmaktadır, en az 500 dergide de bu alan ile ilgili yazılar düzenli yayınlanmaktadır.

ANA HATLARI İLE BİLİM TARİHİNİN GELİŞİMİ

İlk bilim tarihi kursusunun Fransa'da 1892'de kurulduğunu görüyoruz. Bugün çeşitli ülkelerde 100 kadar kursu/bölüm'ün ana uğraşı bilim tarihidir. Ayrıca 40 kadar enstitütü de sayısak bu bilim dalının genişliği konusunda bir fikir sahibi olabiliriz. Bu dalda çalışan bilim adamlarının sayısı her yıl artmaktadır, özellikle ünlü bilim adamları asıl bilim dallarını bırakarak bu alana kaymaktadır. 1956'da Milano'da yapılan 8. Bilim Tarihi Kongresinden 1971'de Moskova'daki 13. Kongreye kadar kongreye katılanların sayısı on kat artmıştır.

Bilim tarihinin bir bilim olarak gelişmesinde çeşitli aşamalardan geçilmiştir. Uzun süre bilim tarihi çalışmaları herhangi bir bilim dalındaki başarıların kronolojik bir sıralaması olarak yürütülmüştür. Başarılara

Doğa bilimleri tarihi başlıbaşına bir bilim dalı ise Türk üniversitelerindeki yeri nedir, neden liselerde okutulmuyor, hangi enstitüler onunla uğraşıyor, kimler bu bilim tarihçileri... gibi sorular aklınıza geliyorsa üzülerek belirtmemiz gerekiyor ki artık bizim üniversitelerimizin bilime de, bilimin tarihine de ayıracak zamanları yoktur. Ama her tür olumsuz koşula karşı bilim tarihini incelemeyi sürdürün, yazan bir kaç değerli bilim adamımızın halâ var olmaları bize umut veriyor.

ler, bir "inceleyici" olmaktan çok bir "anlatıcı" olarak kalmışlardır. Olan biren yalnızca aktarılmış ama hiç bir zaman sorgulanmamıştır, önemi irdelenmemiştir. Ancak son 40 yılda bilimin ürünlerini giderek daha hızla kamuoyuna yayıldıça bilimsel çalışmanın yoğunlaştırılması da o ölçüde önem kazandı, dolaylı olarak bilim tarihinin boyutları da genişlik ve derinlik açısından büydü. Bilim tarihi araştırmaları başlıca şu üç yönde derinlik kazandı:

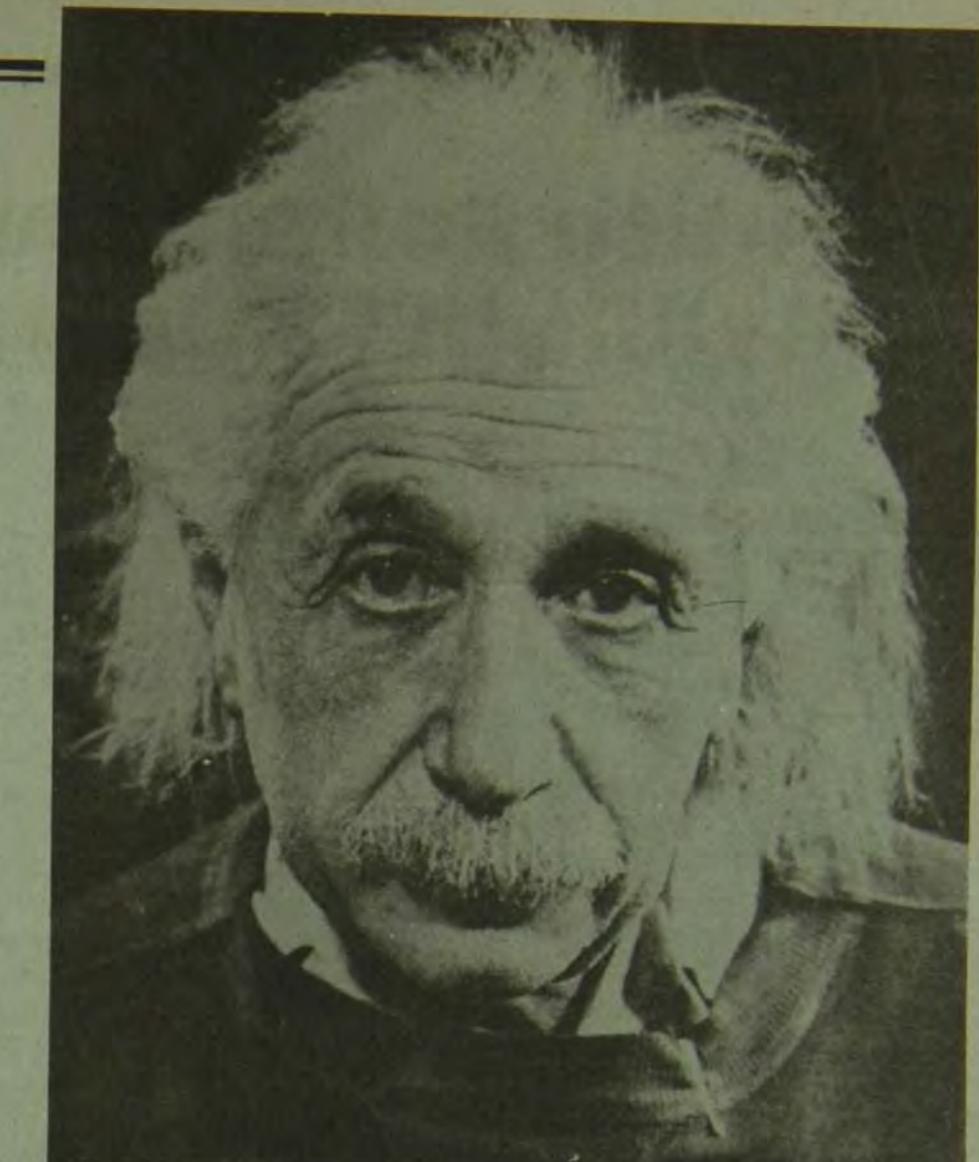
1. Doğal bilimlerin yakın geçmişteki tarihi,
2. Bilimin sosyal tarihi,
3. Bilimin kendi yasaları ile bilim tarihinin sorunlarının bağdaştırılması ve açıklanması.

Doğal bilimlerin yakın geçmişteki ve bugünkü örtüşen tarihi daha sıkı bir incelemeye alınarak "neler oldu" ile "neler oluyor" arasındaki ilişkiler araştırıldı. Dün ile bugün arasındaki bağların iyice bilinmesinin yarını öngörmekteki önemi yadsinamaz. Amacı böyle belirleyince de "yalnızca dünü bugüne aktarmanın" yeterli olmayacağı, bu aktarmanın amaca hizmet eden bir basamak olmasının gereği ortaya çıkar. Amaç bilimsel gelişmenin yasalarının, koşullarının, etkenlerinin ortaya çıkarılmasıdır ve bilim tarihinin gerçek işlevi de budur.

Dünden gelip bugünden geçerek yarına uzanan bilimsel gelişmeyi görebilmek için hiçbir şey bu gelişmenin yasalarının bilinmesinden daha önemli değildir.

Doğa bilimlerinin dünkü sorularını tek tek irdelerken olaylardaki sosyal tarihi etkilerin ayrıntılı olarak bilinmesi de giderek önem kazanmaktadır. Toplumsal gelişme, değişen sosyal islevler, bilimin ekonomi, politika, ideoloji ve kültürü etkileşimi tümde bilimsel gelişmeyi etkileyen öğelerdir. Bu öğelerin bilimsel buluşlara yön verdiği, onları beslediği ya da önlediği, hatta yasaklılığı gerçegini hepimiz biliriz. Saraylarda konuk edilen bilim adamlarını ya da giyotine yollananları bir düşünün!.. Böylece bilim tarihinin felsefe, sosyoloji ve politika incelemeleri ile bütünleşerek bilimin kurumsallaşmasını incelemeyi de kendi kapsamına aldığı görüyorum.

Pozitif bilimlerin yasalarının ekonomi, sosyoloji, felsefe, coğrafya gibi bilim dallarında giderek yaygın olarak kullanılmaya başlanması bu yasaların bilim tarihçileri tarafından da kullanımacına yol açtı. Biyolojinin evrim ku-

Bir bilimsel disiplin olarak bilim tarihinin gelişiminde Einstein'in görüşlerinin önemli bir katkısı olmuştur.

ralları bilimsel düşüncenin inçelenmesine, matematiğin set kavramı toplum yapısı bilimsel çalışma ilişkilerine, istatistikin olasılık yasaları buluşların sikliklarına, termodinamiğin entropi kavramı bilim dünyasının inis-çıkışlarına ışık tutmaya başladı. Bilimin kendi kural ve yasalarının bilimin kendi tarihini incelemek için kullanılması şimdiden bize çok doğal olarak geliyorsa da bu uzun yıllar hiç düşünülmemiş, düşünülse bile gerçekleşmesi zor bir aşama olmuş; ancak Einstein, Heisenberg, Kuznetsov gibi kendi alanlarının otoritesi olmuş, ünlü fencilerin bilim tarihine ilgi duyup bu alanda çalışmalar ile gerçekleşebilmiştir.

Doğa bilimleri tarihi başlıbaşına bir bilim dalı ise Türk üniversitelerindeki yeri nedir, neden liselerde okutulmuyor, hangi enstitüler onunla uğraşıyor, kimler bu bilim tarihçileri... gibi sorular aklınıza geliyorsa üzülerek belirtmemiz gerekiyor ki artık bizim üniversitelerimizin bilime de, bilimin tarihine de ayıracak zamanları yoktur. Ama her tür olumsuz koşula karşın bilim tarihini incelemeyi sürdürün, yazan bir kaç değerli bilim adamımızın halâ var olmaları bize umut veriyor.

Evlilikte Folie a Deux ya da "deliliğin" paylaşılması.

Doç. Dr. Ataman Tangör

Folie a deux: çifte delilik ya da paylaşılan delilik. Bu deyim psikiyatride bir arada yaşyan iki kişiden birinin ruhsal sapkınlığını diğerinin de paylaşması durumunda kullanılmıştır. Ailenin çekirdekleşmesiyle birlikte ikili etkileşimler yoğunlaşıkça kari-kocanın sağılsız yanları da birbirlerine yansımaya başladı. Bu yansma eşlerin "paylaşması" ya da "birbirlerini daha iyi anlama" sistematiği içinde daha da katmerleştirdi. Çünkü çiftler o denli iç içe girdiler ve birbirlerinden o denli çok şey talep etmeye başladilar ki, kendilerine ait hiç bir şey kalmadı. Sanki iki kişi "bir" oldu ve buna da aile dendi. Kuşkusuz bu durum eşlerin kendi değerlerini birbirlerine "feda" ettikleri evlilikler için söz konusudur. Özellikle aydın, yarı-aydın, çalışan, daha doğrusu ağırlıklı olarak kafasıyla çalışan çiftlerde gözlenen bu durumu bir örnekle açıklamaya çalışıyorum: Yedi yıllık bir evlilik. İkişi de yüksek öğrenimli ve çalışmaktalar, bir çocukları var. Kadın her şeysi kocasıyla paylaşmaktan yana ve erkektan de bunu bekliyor. Koca işi gereği arkadaşları dışarda yiyiyor ve zaman zaman saat 11-12 gibi eve geliyor. Hafta sonları maça giriyor ve briç oynuyor. Kadın da evde -kendi deyimiyle- çocukla birlikte kocayı bekliyor. Zaman içinde sevginin yerini öfke alıyor ve kavgalar başlıyor. Kadın kocasının tüm boş zamanlarını evde ya da kendisiyle birlikte geçirmesini istiyor, kocayı direnıyor. Kadının sinir krizleri geçirmesi üzerine bir psikiyatriste gidiliyor. Artık kadın "hasta" dir. Koca da hasta bir kadının "sağlıklı" kocasıdır. Erkek karısının hastalığının kendi davranışları yüzünden olabileceğini kabul etmez ve karısının zayıflığına kızar. Ancak, çaresiz-psikiyatristin de önerisiyle- hasta karısının gönlünü hoş tutabilmek için, ödünlendirme ve akşamları eve erken döner. Kadın bu değişime sevinmeye hazırlanır ve "iyileşirken" karşısında

EVLİLİKTE PAYLAŞMA

Evlilikte paylaşma iki kişinin eşit koşullarda, yani özgürce birbirlerine olumlu, yapıcısı yönlerini vermeleri ve bu ikiliden olumluya doğru yeni bir bütününe yani ailenin oluşumu demektir. Eğer bir sofrada ortaya yemek gelir ve biri çorba diğeri de kahve kaşığıyla bu aşayı yemeye çalışıyorlarsa, burada bir paylaşımından söz edilemez. Feodal artıkların güçlü olduğu bir çekirdek ailede, çift aydın ve kültürel de olsa, bilincili de olsa, geldiği kökün izlerini taşıyacaktır; erkek saygısız ve bencil, kadın ise ezik ve edilgen. Bu özelliklerin ağır bastığı bir ailede paylaşmanın yerini gizli ve bastırılmış öfke, kızgınlık ve sevgisizlik alacaktır. Ne adına? Evliliğin "mutluluğu"

adı. Bir ressam hanım tanıdım. Onyedi yıllık evliliği süresinde koca karısının kendine bağlamaya yönelik olduğundan ve koca da kolayca yakayı bırakmak istemediğinden evliliğin ilk yıllarından başlayan gizli bir mücadele, mutluluk maskesi altında, sürer gider.

Paylaşmada, temel koşul olan feodal kalıntıdan kurtulmuş olma durumu bir kültür, eğitim ve süreç yani bilinc işi olduğundan, özgür bireylerin oluşturduğu sağlıklı bir aileyi bulmak günümüzde oldukça zor ve de ender bir olay olmaktadır. Bir yandan erkek o denli güçlü ve güvenli olacak ki, eşinin üzerinde hiç bir hak iddia etmediği gibi, onun girişimciliğini destekleyecektir. Kadın ise önce kendi başına yaratıcı ve güvenli, özgür yaşımlı kurucusuna davranışan bu kişiyi umursamaz olduğunu, içkiye bıraktı ve gerçekten mutluydu. Fakat koca böyle bireylerin kurmuş oldukları ailede sağlıkçı bir paylaşımından söz edilebilir. Kadın, lanet, somurtkan bir koca bulur. Kavgalar ve tartışmalar yerini suskunluğa ve sevgisizliğe bırakmıştır. Kadın bu kez hiç bir şeyi paylaşamamaktan yakılmaya başlar.

derinden etkilemede bulundu. Kadın bu örtülü baskiya dayanamadı ve iki yıl sonra okulu terketti. Ve nefret ettiği ortama yani kocasının arkadaşlarına yeniden girdi. Kocaya ve kocasının çevresine göre kadın "iyileşmişti".

TAHTEREVALLİ SALİNİMİ

Paylaşma kavramının idealdeki "tam" oturması, en azından içinde yaşanan toplum biçiminde olanaksız olduğundan, çiftin ilişkilerindeki ve kullanılan ortak dildeki, iletişimdeki sağlıksızlık da kaçınılmaz olur. Tahterevalli salinimi demeyi uygun gördüğüm bir biçimde çiftlerden birinin hastalığı ya da mutsuzluğu diğerinin sıkıntısını azaltmakta, huzursuzluk diğerine yansındığında ise, bu kez öteki sıkıntısından kurtulmaktadır. Bir örnekle ne demek istediğimi anlatayım: 50 yaş grubunda yirmibes yıllık evli bir çift. Çocuklarını evlendirdip baş başa kaldıklarında koca bir enfarktüs geçti. Kadın bir yıl kocasının nazını çekiyor ve özen gösteriyor. Koca iyileşiyor, bu kez kadın ağır bir depresyon geçiriyor ve kocayı bencillikle kabalıkla suçluyor. Adam sürekli yataktaki karısına ve evin işlerine bakıyor, aynı zamanda kendi işinde çalışıyor. Kadın düzeliyor, ancak bu kez erkek değişik hastalıklardan (siyasetik, kalp spazmi vs.) yattı. Bu salınım artık yaşamalarının bir parçası oluyor. Yani, ikisinin birden mutluluğu ve iyiliği paylaştıkları günler yok denenecek düzeye iniyor.

Tahterevalli salinimi doğuran, bencillikten, bireyleşmeden kaynaklanan gizli öc alma, öfke ve kızgınlıklar her iki tarafın da birbirinden sembiyotik bir biçimde nevrotik kullanım alanları bulmasıyla birlikte evlilik ortaklısı sekil ve biçim değiştirir: dışardan bakıldığından sağlıksız da olsa, artık ortak bir dil bulunmuştur. Böylece evlilikte paylaşının sağlıklı olmadığı durumlarda sağlıksızlık paylaşımıya başlar: çiftlerin nevrotik yanları paylaşarak ortak ve sekil değiştirmiş yeni bir aile nevrozu oluşur. Bu durum dıştan garipliğiyla ortaya çıkmaya neden olmaktadır. Her davranışın temelinde bilinciliği gösteren ve sorumlu tutan anlayış bir gözle kari-koca ilişkilerine bakıldığından, çift yazgısız bir biçimde çocukların gelen ebeveyinsel yüklenmenin etkisiyle bilincili güdülenmelerin sebine kapılmış çaresizler gibi görülmekte. Kuşkusuz eşler arasında istemediği ve bilincili işleyen bir çok şey var. Ancak bunlar ne evrensel ve değişmez yazıqlar ve ne de "karakter" adı altındaki toplanan kalıplardır.

Ailenin kapitalistleşme süreci içindeki çekirdekleşmesi olumlu olumsuz

bır dizi yeniliği beraberinde getirdi. Olumlu yönden kadının özgürlüğünü, bağımsızlık taleplerinin artmasını ve aile-içi demokrasi anlayışının genişlemesini getirirken, olumsuz açısından bencilleşmemi, rekabeti, yalnızlık ve bundan kaynaklanan depressiv-karamsarlık durumlarını; bireyleşmeyi, bireysel hırs ve cekisme duygularını da birlikte getirdi. İşte aile-içi bilincili bu celişkili duyguların çatışmasından oluştu. Bir yandan bireyleşme, bencillik ve yalnızlık, öte yandan özgürlük, bağımsızlık ve demokratikleşme. İki kişinin aynı çatayı paylaşmasıyla birlikte bu celişkiler çoğu kez bilincili olarak işlemeye başladı. Dolayısıyla bir paylaşmadan çok rekabet, cekisme ve hak koparma mücadele sine dönüşen kari-koca ilişkisi kazanılan ve yitirilen maçlarla akıp giden bir görünüm almaya başladı. İşte çiftin yakınmasının temelini oluşturan "ortak yanınız kalmadı, paylaşamıyoruz" sloganı da ilişkilerdeki bu çelişkiden kaynaklanmaktadır.

Günümüzde her çekirdek aileye az ya da çok musallat olan bu paylaşım-ileştim yetersizliği mutsuzluğun kaynağını oluşturadursun; işin ilginç yönü, yukarıdaki örneklerde belirtmeme çalıştığım gibi, nevrotik ya da sağlıksız yanlarının paylaşıldığı "folie a deux" ailelerde de denge ve rahatlama sağlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığından ailede dıştan görünen sağlıksızlıklara kendi değer yargılarımızla değil, çiftin kendi mantığıyla yaklaşmamız ve belki de değiştirici bir girişimde bulunmamız daha doğru olur.

Kanımcı çift arasında paylaşılan "delilik" bir yerde aile içi gerginliği azaltmak ve -beğenmesek de- ortak bir dil oluşturmakta. Tersi durumlarda, yani nevrotik-sağlıksız yanlarının tarafılarca kabul edilmemesi, benimsenmemesi ya da tepkiyle karşılaşmasında ortaya çıkan "şiddetli geçimsizlik" çifti, aileyi kemirmekte ve çözümzsizliğe itmektedir. Bu gibi durumlarda aile terapisti çoğu kez taraflara boşanmayı sağlayacak cesareti vererek başarıya ulaşabilmektedir.

Tüm bu nedenlerle aile terapisi konusunda bizlere (psikiyatrist ve psikologlar) düşen sorumluluğu çok dikkatli kullanmamız ve olabildiğince müdahaleci, yönlendirici ve değiştirici olmamamız gereği inancındayım. Hatta bizce aile deliliği paylaşmış bile olsa.

(1) Richter, H.E.: Hasta Aile, Yaprak Yayınları, 1985.

"Güneşimiz Nerede Parlıyor"

GÜLŞEN KARAKADIOĞLU

Sonbahar başlarında Münih'te, Westpark'ta "Güneşimiz Nerede Parlıyor" (Wo Unsre Sonne Scheint) adını taşıyan bir festival yapılmıştır. Akdeniz ülkelerinin katıldığı festivalde; tiyatro, film, dans gibi etkinlikler yer almıştır. Son festivalde de Erden Kral'ın "Hakkari'de Bir Mevsim", Şerif Gören-Yılmaz Güney'in "Yol", Ömer Kavur'un "Yusuf ile Kenan" filmleri, Berlin Türk Tiyatrosu "Tiyatrom"un oyunları gibi çeşitli Türk Sanat kurum ve kişilerin gösterileri yanında başka Akdeniz ülkelerinin sanatsal gösterileri vardı.

Festival parkı yemyeşil, ortam dostça, program düzeyiydi. Örneğin, litrelik bira bardaklarıyla çimenlerin üzerine uzananlara, Ruh Su, tüm parkı kaplayan gür sesiyle Yemen Türküleri söyleyordu... 30 derecede yaklaşan sıcaklığı ve güneşin görünce her zamanki gibi soyunup dökünen çıplaklıları da kabası. Bizim Belediye Başkanları şenliklerde bunların yarısı kadar soyuncak birkaç kadın için ne masraflara giriyorlardır kimbilir!

Festivalin amacı, Akdeniz ülkeleri arasında kültür alışverişini sağlamak ve Münih'te yaşayan yabancıların festivale izleyici ve yaratıcı olarak katılmalarına yardımcı olmak. Yaratıcı olarak katılımın belli bir ölçüde sağlandığı görülmüştür ama, doğrusu seyirciler arasında yabancılar pek fazla değil. Aynı, Berlin kentinin 750. yıl kutlama şenliklerinin Berlin'deki 120.000 Türk'ü ilgilendirmemiş gibi, burada da şenlikte şenlenen Türkler gö-

Metin Talayman, "Halt mich fest", 1987, yağlıboya, 140 x 150 cm

sal yapitta gizlenen bu mesaj başka ne anlamaya gelir?

Bunca sene bir yerde yaşamak, orada kazanmak, orada aile kurmak, çocuğu olmak, o dilde konuşmak ve hatta o dilde daha iyi konuştuğu için kendi çocuğuya kendi dilinde konuşamamak... Ama hep "konuk" olarak kalmak. Çalışmak, oturmak, ev tutmak için izin almak zorunda olmak, buna karşın vatandaşlık haklarından yararlanamamak... Örneğin seçme ve seçilmeme hakkından yararlanamamak.

"Yakında kesin dönüş yapmaya karar verdik."

Son festivalin ilginç bir yanı festival parkının dev kartpostallar görünümdeki panolarla donatılmış olmasıydı. Panolardaki sözde kartpostallardan birinde, izinden dönen Türk işçi, Türkiye'deki yakınlarına şöyle yazıyor: "İzin her zamanki gibi çok güzel geçti. Yurdumuzdan ayrılrken yine çok üzüldük, ama buraya gelince, buraları da özlediğimizi anladık. Ne de olsa 25 senedir buradayız, eş, dost... Özlemiz..." Buraya kadar gayet iyi. Ne ki kartı hazırlayan ilgililer gerektiği gibi (!) toparlamışlar konuyu: "Neyse biz yine de artık kesin dönüş yapmaya karar verdik. İnsallah seneye Türkiye'ye kesin dönüş yapacağım..." Selâmlar...

Aman kardeşim kendi ülken varken burayı niye seviyorsun?

25 senedir yaşadığı yeri artık sevmeye de başlayan insanlara "aman kardeşim kendi ülkeni sev bizim Almanya'mızı niye seviyorsun?" demenin bir yolu değil mi bu? Bir festivali süslemek için hazırlanan dekoratif anladıkları sanat-

Yabancıların festivallere ilgisinin nedenlerinden biri acaba böylece özetlenebilecek olan yabancılar politikası mı? Resmi açılarından da açıkça belirtildiği üzere, kalıcılığa geçit vermeyen yönetmeler, ancak geçici statü içinde rahat nefes alırmaya çalışıyorlar yabancı işçiyi, yani iyi niyetleri bundan ibaret görünüyor. Yirmi, otuz yıl Almanya'da çalışan işçiye hâlâ konuk işlemi yapılmıyor. Bu kararlılık, kültürel alanda da tutarlı bir şekilde korunuyor. Münih Festivali buna bir örnek: Yabancıları Alman halkıyla kaynaştırmak amacıyla milyonlarca Alman marki harcanarak düzenlenen bir festivali süsleyen dev panolardaki örtülü mesaj...□

Bir Şenlikte Duyulan Özlem...

Mahmut Tali Öngören

Geçen Kasım ayında düzenlenen 31. Londra Film Şenliği, geride kalan yılda nedeniyle göndermeler yaparak günümüzde kendi açısından anlatmaya çalışıyor.

Bu filmlerden ilki, 1953 yılında New York'ta doğduktan sonra İngiltere'ye yerleşen yönetmen Victor Schonfeld'in "Shattered Dreams-picking up the pieces" adını taşıyor: "Kırılan Düşler-toplanan parçalar". Schonfeld, İsrail yanlısı bir film yapmış. Ama İsrail'i sorgulayan ve ülkenin geleceğinin kaygı verdiği belirten bir film... İsrail'in gelişmiş, ileri ve toplumsal bakımdan yenilemeye yönelik bir ülke kurma çabalarındaki düş kırıklığını anlatıyor bu film. İsailliler ya başka ülkelerden göç ederek ya da o topraklar üzerinde doğmuş yeni kuşaklar olarak, kendilerini büyük umutların ve yüksek değerlerin beklediğini sanmışlardır. Bir çeşit kimlik arayışı... Ama savaşlar, kendi politikalarının gereği saldırganlık, sürekli barış arayışı ve bulamayıp, İsaillileri nereye götürecek? Yeni bir göçe mi, yoksa kimlik arayışının tümenden engellenmesine mi? Ya Filistinlilerle yapılması gereken barış? Ufukta bu barışın işıkları var mı?

"Kırılan Düşler" belgesel sinemanın son yıllarda en ilginç örneklerinden biri... Birbirinden çok farklı insanların, Arapların ve Musevilerin, 1982-1986 yılları arasındaki dönemde çekilmiş belge filmlerinden de yararlanarak, bölgedeki genel durumu olmasa da, günümüzdeki İsrail'in içinde bulunduğu koşulları anlatıyor. Gerçi Arapların da görüşleri filme önemli bir yer tutmaktadır. Ama anlatılmak istenen, İsrail'dir. Ne ki İsrail, salt İsrail yanlısı bir görüşle değil, İsrail açısından sergileniyor, yargılanıyor ve İsrail'in geleceği ile ilgili kararlı bir tablonun bulunduğu haber veriliyor.

Bu tür filmleri ülkemizde göremememiz çok üzücü...

Avusturyalı kadın yönetmen Ruth Beckermann'ın "The Paper Bridge-Kâğıttan Köprü" adlı filmi de, yetkin bir sinema diliyle, bir Musevi ailesinin Orta Avrupa'daki öyküsünü ve belli bir bölgeyi anlatıyor. Savaşın acı kıyımı ve Musevilere yapılanları sergileyerek... Ne ki, filmin önemli bir amacı da var. Avusturya'da Waldheim'in 1986 seçim kampanyasıyla başlayan Yahudi karşılığına dikkatleri çekmek... Bu nedenle

öyü, savaş yıllarına aynı konudaki olaylar söylemektedir. Gerçek "Düğün" adlı film, geleneklere oldukça karşı çıktı, kadının sömürüldüğünü belirtiyor ve kendi toprakları üzerinde kalarak bu toprakları işgal edenlere karşı Filistinlilerin yürüttüğü mücadelede de değiniyor, ama bu gibi noktalara ne denli kesin bir tutumla yaklaşığı pek belii olmuyor. Yine de yönetmenin içtenliğinden kuşku duymaya gerek yok. Çünkü en sonunda anlatılmak istenen, ne de olsa bir özgürlük çağrısıdır. Militan bir uzun metraj değil... Üstelik film, İsrail görüş açısından olayları anlatan ya da en azından Musevi öyküsünü sergileyen diğer filmlere kıyasla çok da başarılı bir sinema dili kullanmış.

Londra Film Şenliği'nde bol sayıda Musevi yanlısı filmleri görünce, bu filmlerin kötü bir İsrail propagandası taşımamalarına, açık bir siyaset amaç gütmemelerine, hatta yetkin bir sinema sanatını yansıtmalarına karşın, Batı'dan alındıkları sermaye ve dağıtım olanaklarıyla nasıl ön plana çıktıklarını düşünmeden yapamıyzınız. Ama bu arada da, özellikle belgesel sinemanın en çarpıcı örnekleriyle savaşlarını ortaya koyan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün film biriminin animsaması elde değil... Tümüyle yok olan, dağilan, hatta İsrail barbarlığının en kötü yanlarını sergilemiş eski filmleri bile yitiren film birimini... Her karesini kameramanların canlarını tehlkiye atarak, hatta kimi zaman yitirerek çektileri bu filmlerle bir toplu gösterinin, 31. Londra Film Şenliği'nde ya da bir başka uluslararası şenlikte yapılamaması, ne denli üzüntü verici bir eksiklik...

31. Londra Film Şenliği'nde hangi ülkeden gelirse gelsin, çağdaş insanlık anlayışına ters düşmeyen tüm filmleri sinema sanatının 1987 yılı içindeki aşağı yukarı en seçkin örnekleri olarak kabul etmek olanaklıydı. Ne ki, yine aynı şenlikte eğilen halkın düşüncelerini ve duygularını dile getiren sinema ürünlerinin nicelik bakımından zayıflığı ötekilerle kıyaslanınca hemen anlaşılıyordu. Yapım zorluklarına, parasal olanakların kısırlığına, dağıtım zorluklarına ek olarak bir de siyaset baskılardan göz önünde tutulduğunda, Filistin sinemasının hemen hemen temsil edilememesi ya da yabancı filmcilerle yarışılması çok düşündürücü... Üçüncü dünya sinemasının elde ettiği başarıların yanı sıra ülkesi işgal altında tutulan halkın sinemaya sanatsal ve siyaset açıdan yansyan direncini de beyazperdede görmeyi özlüyor insan.

Michel Khleifi'nin "Düğün" adlı filminden bir çekim

Fransız yönetmen Pierre Sauvage'in "Weapons of the Spirit-Ruhların Silahı" adlı film ise, ikinci Dünya Savaşı sırasında 75.000 Musevi ölüm kamplarına gönderilirken, Fransa'da Le Chambon-sur-Lignon adlı küçük bir kasabada 5000 Hristiyan'ın yaklaşık 5000 Yahudi'yi Nazilerden saklayışını anlatıyor. Sauvage de orada saklanan çocukların biridir. Yönetmen yillarda sonra bu kasabaya dönderek (Amerika'dan) savaş sırasında Yahudileri saklayan Fransızlara bu "kahramanlığı" niçin ve neden gerçekleştirildiklerini sormuş. Yanıtlar o denli önemli değil... Önemli olan, filmin Fransa'da öldürülen 75.000 Yahudinin trajik sonuna göz yuman diğer Fransızların durumunu gündeme getirmesi...

"Ruhların Silahı", bir ABD-Fransa ortak yapımı, 31. Londra Şenliği'nde bir İsrail filmi devardı: "Tel Aviv-Berlin". Bu film de kiyımdan kurtularak, savaştan sonra, eşi ve küçük kızı ile İsrail'e yerlesen bir adamın sessiz ve devinimsiz bir yaşam sürerken öc alma duygusuna kapılışını ve beklenmeyen sonunu anlatıyor. Belki çok önemli bir film değil, ama yine olayların Musevi görüş açısından değerlendirilişini sergileyen bir yapıt... Belli bir eleştiriyi de kendi içinde getirerek...

Ya Arapların yaşamı? Tüm özlemleri, düşünceleri ve o bölgedeki siyaset baskılardır? Bunu da simdi İsrail sınırları içinde kalan Filistin toprakları üzerinde doğmuş, Michel Khleifi adlı bir Hristiyan Arap yönetmen, Belçika-Fransa ortak yapımı olarak gerçekleştirmeye çalışmış.

"Su da Yanar" ve Türk Sineması

Ali Özgentürk / Musa Aydoğan

Ali Özgentürk'ün "Su da Yanar"ı üstüne çok şey yazıldı, çok şey söylendi. Özgentürk'ün kendi ifadesiyle, "Su da Yanar, Türk sinema tarihinde gişe rekoru kırmakla kalmayıp, aleyhinde en çok yazı yazılan film rekoru da kırdı." Bu film niçin bu denli tepki topladı? Yönetmeni bu konuda ne diyor, niçin böyle bir film yapmıştır?... Bu ve benzeri soruların yanıtını almak için arkadaşımız Musa Aydoğan Ali Özgentürk ile görüştü.

B.S.

■ M. AYDOĞAN: "Su da Yanar" olumsuz anlamda yoğun bir eleştiri almaktan kalmadı, çok değişik yorum ve değerlendirmeler de yapıldı bu film hakkında. Peki yönetmen olarak sizin seyirciye iletmek istediğiniz düşünce neydi?..

■ A. ÖZGENTÜRK: Sorunuzu yanıtlayarken önce bazı alışkanlıklarınızın üzerinde durmak gerekiyor kanıma. Bizde hemen her şey, özellikle de sanat ürünleri var olan kodlar ve metodlarla değerlendiriliyor hep. Sorunuza bir şey demiyorum, ama onda bile böyle bir düşüncenin uzantısı var. Seyirciye bir şey vermek...

■ Vermememeli midir sizce?..

■ Hayır, elbette her sanatsal ürün sonucta seyirciye bir şeyler verecektir. Benim burda sözünü ettığım şey, insanların filmi özgün bir kafaya değil de, kendine önceden verilmiş donelerle değerlendirmesi.

■ Yani belli şablonlarla?..

■ Evet belli şablonlarla bakılıyor, özellikle de eleştirmenler. İşte efendim bu yapıt küçük burjuvanın şu şe melerine el atmaktadır... Tabii ki eleştiri kurumu bir yapıtı değerlendirdikten bu tür yorumlar yapacaktır. Ama bunlar o kadar hazırlop cümleler ki artık, bu cümleler rafillardaki birtakım kitaplardan alınıp yapıtlarının önüne bir handikap gibi konmakta; ve onları kısır alanlara doğru sürüklerek teddir. Yani kısaca bu film benim bile düşünmediğim şeyleri vermiş olabilir, ama ben bu filmi yaparken kesinlikle seyirciye

tediğim "At", "Bekçi" vb. filmlerde de aynı düşünceyle mi yola çıktınız?

■ Evet, benim kişisel, politik ve estetik dünyamı yansımaya çalıştım bütün filmlerde. Örneğin "Bekçi" de ben otoriteyle uğraştım, faşizmle uğraştım ama bizzat seyirciye faşizmin bilmesine ilişkin söyle bir mesaj vereceğim diye düşünmedim kesinlikle.

■ Peki o zaman bu filmlerinizden hep övgüyle söz edilmesine karşın "Su da Yanar"ın yoğun bir eleştiri olmasını neye bağlıyorsunuz?

■ Bilmiyorum, çünkü bunu hiç düşünmemiştüm, şimdi siz sorunca başladım. Öteki filmlerim hep övgüyle karşılandı da bu neden söyle... Evet ilk aklıma gelen bu filmin yazar, düşünün, politik ve sanatsal faaliyetlerde bulunan insanların dünyasını eșelemesi...

■ Yani aydınları iğnelediği için?..

■ Evet aydınları iğnelediği için. Çünkü aydın kesim ayaklarının altına muz kabuğu konmasını sevmeyip, komünist de olsa sevmeyip... Oysaki ideal aydın yaşarken her şeyden kuşku duyan in sandır. Bu film de kuşku üreten bir film gibi geliyor insanlara. Bu yüzden ben "At"da babamdan yola çıkararak kapitalizmin indirek şiddetle uğraştığım için elbette sevecek aydın kımı bunu. Ve kendisinden uzak bir manzara olduğunu için de övecektir. Ama bizzat beyninin yatak odasına girilip, kendisinin haritası çizildiği zaman bir tür küçük burjuva aydın olmanın geleneğine uyarak başka kriterlerle bakıyor filme. Genel yapısıyla konformist olan aydınımız hiçbir zaman kendini eleştirmeye, sarsma ve düşüncelerinden kuşku duyma yoluna gitmiyor. Çünkü tekkeci bir gelenek hakim. Ve düşünce dünyamız tek kriterin yön verdiği doğmalar oluşturuyor. Bu politik alanda da böyledir, sanatsal alanda da... Bu da Türkiye'de yıllardır demokratik düşünce ortamının oluşamamasından kaynaklanmaktadır. Biz hak ediyor muyuz bilmeyip, sadece tabii ki mücadele eden,

bir şey vermemi düşünmedim. Kendi estetik dünyam içinde, beni etkileyen birtakım duygusal, düşüncel ve ya şamsal seylerin kompozisyonunu vermeye çalıştım. Önceleri "Bir Sayıklama Gibi" demeyi düşündüm. Yapı olarak da belli klasik yapıları aşip, özgün bir şey üretmeye çalıştım.

Yani sonuçta seyirciye yönelik bir mesaj değil, 1980'lerin dünyasında yalnız Türkîeli değil dünyâli bir aydının, sanatçının -bu doktor, mühendis vb. de olabilir- gelenekleriyle, yaşamıyla, inançlarıyla, öfkeleriyle ve özellikle de kafasında yıllarca biriktirdiği idealleriyle bir hesaplaşmasını verdim.

■ Evet ama bu bile bir mesaj değil mi?..

■ Bakın benim bütün sinema çalışmalarında yapmaya çalıştığım sudur. Bittiği zaman başlayan filmdir benim için önemli olan. Yani filmden sonra seyirci filme düşünsel bir diyaloga girmelidir. Bu yüzden ben ona bir tartışma alanı açmaya çalışırım. Yoksa hazırlop mesajlarla, bakın bu işin doğrusu budur diye değil. Bana göre böylesi bir yaklaşım yanlıştır, deminden beri benim anlatmak istedigim de bu. Ama insanlar filme ya büyük bir öfkeyle saldırlılar düşünerken değil öfkeyle diyorum çok önemli mesele bu; ya da büyük bir hayranlıkla söz ettiler. "Su da Yanar" Türk sinema tarihinde gişe rekoru kırmakla kalmayıp, aleyhinde en çok yazı yazılan film rekoru da kırdı.

■ O konuya geleceğim. Sormak is-

Ali Özgentürk

bir eleştiri mekanizmasını da oluşturmuştur. Ne yaptığı bilen, yetenekli, yiğinla edebiyat eleştirmeni vardır bugün. Bunların bir kısmı da bu işi kendilerine meslek edinmişlerdir. Dolayısıyla özgün düşünce üretme, hatta edebiyatı yönlendirebilme gücüne bile sahiptirler neredeyse. Ama sinemada öyle mi? Gazete ya da dergilerdeki yetkililer diyor ki, "git şu filmi izle, beğenden beğenmedin, film hakkında bir şeyler yaz getir". Nitekim adam gidiyor bir şeyler yazıp getiriyor, sonra da parasını alıyor ve bunun adı "eleştiri" bu işi yapan da "eleştirmen" oluyor... Bu arkadaşlar sinema konusunda kendilerini ne ölçüde yetiştirebilmişler? Bir filmi eleştirebilecek, hem de "iyi" ya da "kötü" diye iddialı bir biçimde yargıda bulunabilecek denli gereklî bilgi ve birikimleri elde edebilmişler mi?.. Çünkü sinema eleştirmenliği diğerlerinden daha da zordur. Sinema sanatın hemen her dalını bünyesinde barındıran çok yönlü kollektif bir sanattır. Dolayısıyla bir eleştirmen edebiyattan resme, müzikten grafiğe, ışıktañ fotoğrafa kadar sanat etki alanına giren her şeyi bilmek zorundadır... Yoksas çikip şu film iyi ona gidiyor, bu film kötü buna gitmeyin demek değildir eleştiri. Bunlar olsa olsa birer magazin haber olur... Geçen yıl sinema günlerine bir İngiliz eleştirmen geldi. Yanılmıyorsam adı David Robinson'du. Yeni Gündem'deki bir söyleşisinde söyle diyor adam: "Gazete ve dergilerde hiç bir zaman filmi övernemek istemiyorum. Çünkü bana göre eleştiri bu değildir. Benim görevim sinema üzerine düşünceler üretmek, sinema yaratıcılarının önemini açmak, gereğiñde yol göstermek..." Yalnız Robinson mu böyle düşünüyor? Hayır, Dünya sinemalarında yığınla örneği var bunun. İtalya'da "Yeni gerçekçiler", Fransa'da "yeni dalgacılar" ... bütün bu ekollerin oluşmasında eleştirmenlerin büyük bir payı vardır. Nitekim sonradan bizzat kendileri de filmler yaptılar. Bizdeki böylesi mi?.. Bir-iki film izleyip, bir-iği satır şey yazınca "eleştirmen" olduk sanıyoruz. Tabii bu da bizim tembelliği seven seyircimizin de işine geliyor... Yani kısaca bugün bizde sürekli birleşenlerin tekelinde değil.

■ Bu konuyu biraz açar misiniz? ■ Şimdi bizde edebiyatın on yıllar öncesine uzanan bir geçmişi vardır. O günden bugüne yığınla yapıtlar verecek varlığını tartışmasız bir biçimde kabul ettimiştir. Dolayısıyla beraberinde

onlardan daha geniş, daha objektif ve daha gerçekçi...

■ Edebiyat gibi on yıllar öncesine uzanan bir geçmişi olmadığı için sinemada sağlıklı bir eleştiri kurumu olmuşmadı diyorsunuz..

■ Evet ama tek neden bu değil tabii. ■ Ama önemli bir neden?..

■ Bir ölçüde evet, önemli bir neden. ■ Peki o zaman aynı şey senaristinden oyuncusuna, kameramanından yönetmenine kadar, sinema etkinliğine katılan herkes için de geçerli değil mi?

■ Evet haklısınız ama eleştirmenler daima önde, onde olmak zorundadır. Bu, dünyada böyledir, Türkiye'de de böyle olmak zorundadır. Geçmişte böyle eleştirmenler vardı bizde. Örneğin Ali Gevgili, Onat Kutlar. Kuşkusuz büyük sanatçıydı ama bir ölçüde Yılmaz Güney'in de öneni bu eleştirmenler açmışlardır. O zaman çıkan yazılarla bir bakın. Şu iyi, bu kötü diye basmakla laflarla geçiştirme mişler. Yeni yeni düşünceler üretip, yol göstermişler sinemacılara.. Ama bugün, değil yeni düşünceler üretip yol göstermek, yönetmenin, senaristin, oyuncunun da gerisinde eleştirmenler.

■ Peki sizce bunun nedeni ne? Salt eleştirmenlerin kişisel yetersizliği ne bağlamak doğru olmaz sanırı?

■ Evet, daha önce de söylediğim gibi bunun bir değil, birkaç nedeni var. Önce, sinemada bir kültürel birikimin oluşmaması. Yani her on yılda bir geçen darbelerden dolayı gelişimin kesiştiye uğraması. Sonra bir tapu memurundan mühendise kadar herkesin sinemayı çok kolay yapabilecek bir sanat dalı olarak görmesi. Gerçekten bizim yaşamımızda hemen her gün rastladığımız bir olgu bu. Birileri çekmemiz için senaryo getiriyor, birileri oyuncu olmak için geliyor. Yani sinemanın bilimsel bir uğraş olduğu, yoğun bir kültür birikimi istediği düşünülmüyor; tersine bilimle kültüle ilgisi olmayan, dolayısıyla herkesin yapabileceği bir iş olarak görüluyor. Bu işin güzel bir yanı aslında, keşke herkes sinema yapabilse. Belki o zaman iyi ürünler çıkar ortaya. Ama iş öyle değil. Sinema belki de hiçbir sanat dalının istemediği bir bilgi birikimi ve deneyim ister. Dolayısıyla sinema herkesin yapabileceği bir iş değil. Biraz da bu yüzden Türk sineması bir arpa boyu yol almıyor. Oysaki yığınla film çevriliyor, paralar harcanıyor ama

Gölge Savaşçı

Hüray-Caner Fidaner

KAGEMUŞA (Savaşçının Gölgesi), Yön: Akira Kurosava, Oyn: Tatsuya Nakadai, Tsutomu Yamazaki, 1980, 159 dakika

Akira Kurosawa

Video pazarında alıcının istediği tipi filmi kolayca bulabilmesi için, sinema filmleri yeni bir sınıflandırmaya tabi tutuldu. Video kulüplerinin raflarında filmlerin "tür'lere göre ayrıldığını görüyoruz: Karate, korku, duygusal, macera, bilimkurgu (ya da uzaylı), kovboy, erotik, komedi... Arasında bir grup filmin "kağvalı" adı altında yeniden gruplandırdığını da görebilirsiniz. Bu video kültür açısından, Kurosawa'nın Kagemuşası bir "savaş filmi" ... Ortaçağda, Japonya'yı kendi bayrağı altında toplamak isteyen üç prensin savaşlarının anlatıldığı bu filmde, çarpışmalar oluyor, görkemli sahnelerde ordular birbirine giriyor...

Ama bütün tarihsel görkemine karşın, Kagemuşası aslında bir bireyin filmi. Prens Şingin'in ölümünü, kendi vasiyeti uyarınca saklamak isteyen generaler, prense çok benzeyen idama yargılı bir suçlu bulup prensin yerine geçirirler, ondan kagemuşası, yani bir gölge savaşçı olmasını isterler. İnsan için hangisi iyidir, kendisi olarak ölmek mi, yoksa bir başkasının kimliği altında yaşamak mı?

Antonioni'nin *The Passenger* (Yolcu) adlı filmini görenler, orada da benzer bir izlek olduğunu anımsayacak. Ancak orada kimlik değişimini kişi kendisi seçer, Kagemuşası ise buna zorunlu kılır. Bu nedenle de Kurosava'nın filmi varoluşu bir dünya görüşünden çok

Shakespeare tipi bir kaderciliğe dayanır. Fonda süregiden savaşlar, belki de kagemuşanın içinde bulunduğu ruhsal karmaşanın bir anlatımıdır. Kagemuşa, prensin küp içindeki ölüsünü görmek istediği sahnede, aslında kendisini aramaktadır. Oysa

hiçbir gölge, kendi başına var olamaz. Yedi Samuray ve Dersu Uzala gibi iki güzel filminden tanadığımız 1910 doğumlu Kurosava'nın bu büyük filmi, puslu aşıkları, düşे benzeyen renkli ve tarihsel gerçeklere dayanan konusıyla, dikkatle izlenmesi gereken bir film. □

İzledikten Sonra

□ 14 Ocak Perşembe günü TV-1'de, Chaplin'in *Altına Hüküm'u* gösterildi. Ancak 1942'de sanatçının kendisinin bestelediği müziği eklediği ve fonda konuşarak filmi anlattığı özgün kopya değildi, izledigimiz. Oysa sinema tarihine ilişkin bir programa özgün kopyaları göstermek gerektir.

□ 19 Ocak Salı günü TV-1'de *Volkanın Altındayız* izlerken çok şaşırık. Çünkü filmde Firmin'in doktorla birlikte kiliseye gittiği, doktorun Firmin adına Meryem'e dua ederek Yvonne'un gelmesini istediği sahne kesilmişti. Gerek yönetmene (neyse ki artık yaşamıyor, bu olayı duyamaz), gerekse izleyiciye büyük bir saygısızlık olarak gördüğümüz bu sansürün nedenini doğrusu bulamadık. Yoksa TRT yetkilileri kilisede dua etme sahnesini görevlerin gidipli Hristiyan olmaya kalkacaklarından mı korktular? Acaba "super büyük film dizisi" adı altında çektilerleri kostümlü müsamere filmlerini satın alan bir komşu ülke, cami sahnesini kesip de oynatsa hoşlarına mı gider? Galiba TRT kendisini, zararlı bulduğu sahneler gelince çocuğuna "Şimdi kapat gözlerini evladım" diyen bir baba, biz izleyicileri de her gördüğünden etkilenen saf eski zaman çocukların olarak görüyor. Lütfen unutmayalım, sinema filmleri bir sanat yapıdır. Önune gelen yerini kesip doğramak insanı tarih üzerinde sorumlu kılar. Anlaşılan, örneğin izlenimcilerin bir resim sergisi olsa, Van Gogh'un "Notre Dame Kilisesi" adlı tablosunu da birisi sergiden kaldırabilecek. Yeri gelmişken, aralık ayında yine TV'de izledigimiz Karel Reisz'in *Isadora* adlı filminde de, Isadora'nın Sovyetler Birliği'ne gittiğinde, büyük bir salonda işçilerin ortasında çırkuyla dansettiği güzel sahnenin kesilmiş olduğunu anımsatalım. Yoksa o sahne de bir "danslı propaganda" mı vardı?

H-C.F.

Televizyonda Sinema, Şubat 1988

Dikkat Kaçırmasın!

□ 2 Şubat Salı (TV-1): *Once Upon A Time in America* (Bir Zamanlar Amerika'da) Yön: Sergio Leone, 1984 yapımı. Ustaca geri dönüşler ve nefes kesen bir kurgu ile Amerika'da yükselenin, zengin olmanın ne demek olduğunu anlatan bu filmde Robert de Niro'nun oyunu da dört dörtlük. Ancak 192 dakikalık bu filmi TRT nasıl gösterecek, bakalım.

□ 4 Şubat Perşembe (TV-1): *Der Blau Engel* (Mavi Melek) Yön: Josef Von Sternberg, 1930 yapımı. Heinrich Mann'ın bir romanından uyarlanan ve Marlene Dietrich'i Marlene Dietrich yapan bu film, döneminde seyirci tarafından çok beğenilmiştir.

□ 6 Şubat Cumartesi (TV-1): *Teyzem* Yön: Halit Refiğ, daha önce ocak ayında gösterileceği ilan edilen bu filmi, geçen ayki köşemizde de önermişik.

□ 9 Şubat Salı (TV-1): *Kagenfuşa* (Savaşçının Gölgesi) Yön: Akira Kurosava, Bu filmle ilgili bir yazımı bu sayfamızda bulacaksınız.

□ 12 Şubat Cuma (TV-2): *Postman Always Rings Twice* (Postacı Kapı İki Kere Çalar) Yön: Bob Rafelson, 1981 yapımı. Daha önce de bir kez listeye alınıp gösterilmeyen bu güzel film, yine gösterilmeyebilir, ya da en azından mutfağın masası sahnesi gibi yerleri budandıktan sonra ekrana gelebilir.

□ 17 Şubat Çarşamba (TV-1): *If (Eğer)* Yön: Lindsay Anderson, 1969 yapımı. 1956'da Karel Reisz'la birlikte İngiltere'de "Özgür Sinema" hareketini kuran bayan yönetmenin gençlik sorunlarına eğilen bu filmi de daha önce aylarda ilan edilip gösterilmeyenlerden.

□ 20 Şubat Cumartesi (TV-1): *Üç Arkadaş*, Yön: Memduh Ün, 1958 yapımı. Kör bir kızla (Muhterem Nur) Üç yoksul arkadaşın (Salih Tozan-fotoğrafçı, Semih Sezerli-ayakkabı boyacı ve Fikret Hakan-niyetçi) dostluğunun anlatan film, dönemin Türk sinemasını yansitan başarılı bir önek.

"Üç Arkadaş", Yön: Memduh Ün

□ 24 Şubat Çarşamba (TV-2): *Rocco e Sui Fratelli* (Rocco ve Kardeşleri) Yön: Luchino Visconti, 1961 yapımı. İtalyanın yoksul güney bölgesindeki kuzeye, Milano'ya göç eden ailenin başından geçenlerin anlatıldığı bu film, Dostoyevski'den Yunan tragedyalarına kadar çeşitli etkiler taşıyor. Alain Delon'u ünlü bir yıldız yapan ve İtalyan yeniciliklerinin geç dönem ürünlerinden olan bu iki büyük saatlik filmi izlemek için önceden uykunuzu alın, sonra televizyon başına geçin.

□ 25 Şubat Perşembe (TV-1): *Ivan Grozni Korkunç İvan* Yön: Sergey Eisenstein, 1943 yapımı. Büyük yönetmenin en ünlü filmlerinden birisi olan Korkunç İvan da daha önce listeye girip televizyona çıkamayanlardan. Yalnızca bir hükümdar değil, genel olarak hükümetin kavramının işlendiği bu filmi kaçırmasın.

Meraklısına not:

6 Şubat Cumartesi (TV-2): *Uyuyan Güzel balesi*, Yön: Tom Gutteridge, 20 Şubat Cumartesi (TV-2): *Sevil Berberi operası*, 27 Şubat Cumartesi (TV-2): *Kral Lear oyunu* (Oyn: Laurence Olivier).

H-C.F.

Video Kulüplerinden...

ANGEL	(MELEK)
Yapımcı Ülke	: İRLANDA
Yapım Yılı	: 1982
Yönetmen	: Neil Jordan (Senaryo da yönetmene ait)
Oyuncular	: Stephan Rea-Marie Kean-Ray McAnally
Süresi	: 88 dakika
Dağıtıcı Firma	: ESTET
	RENKLİ-TÜRKÇE
	DUBLAJ

Bir müzikholde saksafon çalan genç, kendisini güçlü ama örtülü bir tutku ile izleyen dilsiz bir genç kız fark eder. Kısa bir süre, yalnızlığa, "dişarda"lığa ve müziğin çağrışan dünyasına dayalı bir yakınılığı paylaştı. Bir insanı korkunç bir sürpriz beklemektedir.

Bir cinayet, bir ipucu, ve uyaran bir intikam isteğiyle yeniden başlayan film, ANTONIONNI'nın "Blow Up"ını animsatılan gelişmelerle sürüyor. Özenli ve yer yer COPPOLA'yı düşündüren masalsı çekimleri, nefis bir Saks müziğiyle örtüşen renk kompozisyonları, sıra dışı diyalogları, duygusal ve polisiye motiflerle kurgulanan sürükleşici, düzeyli temposuyla görülmeli gerek bir film. İrlanda yapımı filmde, hem Amerikan hem de Fransız Sineması'ndan tadılar bulmak olaklı...

ACCIDENT	(KAZA)
Yapımcı Ülke	: İNGİLTERE
Yapım Yılı	: 1967
Yönetmen	: Joseph Losey (Nicholas Mosley'in romanından)
Oyuncular	: Dirk Bogarde, Michael York, Stanley Baker
Senaryo	: Harold Pinter
Süresi	: 100 Dakika
Dağıtıcı Firma	: CANNON
	Renklî-ALTYAZI
	ve TÜRKÇE
	DUBLAJ

Fazla gösterişli olmayan ama sağlam kurgusuyla, sürükleşici, özgün anlatımıyla dikkati çeken, önemli bir LOSEY filmi. Bir trafik kazası ile başlayan gece, geri dönüşlerle sürüyor.

Bir "orta yaş bunalımı" ni akla getiren tutumyla gözde çarpan bir öğretim üyesi (D. BOGARDE), yakınık kurduğu iki öğrencisiyle değişik bir yaşantı sergiler. BOGARDE'in oyun gücünü belirgin olarak ortaya koyan yapı, aynı zamanda LOSEY'in mutlaka görülmeli gerekten ürünlerinden...⁽¹⁾

VIDEOMEN (Bahçelievler VIDEOTHEQUE) Ankara

(1) "Accident" filmi bandrolsuz dönemde Videothequen arşivinde保管されていた. Cannon firması bu sezon aynı filmi bandrollü olarak satışa çıktı.

Duygu Aykal'ın Anısına

Mümtaz İdil

Sevgi Soysal ile ilgili kitabı çalışması yaparken tanıldım Duygu Aykal'ı. Bir kez gördüm. Sevgi Soysal için annesi Aliye Yenen'in yazdığı şiirini yeniden Duygu Aykal'a, bir arkadaşım aracılığıyla ulaştırdım. Geçen sayılarda Sevgi Soysal için Duygu Aykal ile yaptığım konuşmayı yeniden kurgularken, Duygu Aykal'ın hastalığından da söz ettiğim için sonradan çok pişman oldum. "Annemden saklıyoruz" demişti bana, ama ben boş bulunup, yine de yazmıştım. O bölüm yeniden yazmak istedim, ama geç kalmıştım. Bana, hastalığı annesinden sakladıklarını söylediğini anı-

sayamamışım bir türlü. Aykut Göker de uyarmıştı, hastalıkla ilgili bölümü istersen çıkartalım diye, "ne gerek var ağabey", demiştim, "kendisi saklamıyor ki hastalığını. Son derece yürekli davranıyor bu konuda." "Peki," demişti Aykut ağabey de, "sen bilirsin."

Duygu Aykal, annelerinin Sevgi Soysal için yazdığı şiirini yayınlamayı istiyordu. Ben de kitabıma alacağımı söylemiştim. Kitap çıkmadı, Çıkmadı. Şiir ise, ne yazık ki, Duygu Aykal'ın artık göremeyeceği bir zamanda yayınıyor; O'nun anısına...

Sevgi'cığının Anısına Gönül Ferahlatıcı Bir Ağıt...

- Sevgi'm yavrum sana geldik
bak ne söyleyeceğim...
- Sus be anne... zevksizleşme!
tören istemem...
ağlamaktan şış suratlar
rahatımı bozar...
vah... vah... vah... açıklı pozlar.
canımı sıkar...
- Kızma yavrum kısa kestim
canını sıkırmam... gönülden bir satır dızmam
okusunlar tamam...
emanetlerin var ya?.. kıymetli...
boğalar yüreğimi sevincé
bastım onları bağıma sımsıkı...
kanatlarım altında.
oğulcağızını da meraklanma!
o da hep canımızda
- iste yavrum,
günler böyle gelir gider...
bir gün bana da yol düşer...
sana koşarım ve mutlaka
alırım seni kucağıma...
çene benden, kulak senden

neler de anlatırm ben...
şimdilik sen bekle, dur...
iç açıcı düşler kur!...
çünkü sen,
güleryüzlü ve sen
sevmezdin keder ve gam...
hep güllerken girerdin kapılardan...
çoşkulu aydınlıklar severdin...
batmasın bu canım güneş,
batmasından nefret ederdin...

fakat, ışıklar yavaşça sönünce,
çıkmaç yollar önüne dikilince,
bükmiştin işin teferruatından...
yüründün gittin bu diyardan...
ama, gene de ederim feryat...
kim kıydı sana eşsiz evlat?..
çapkin kız!.. ah... ne ettin sen?..
en son!..
azraili de kandırdın.

(sevgi'nin alaylı yanısı; kahkalarla güllerdi):
— kaldınız ya ortada
ben kurtuldum,
oh ya... oh ya...

Aliye Yenen
İntanıye Kliniği,
22 Kasım 1977, Ankara

Bizim Tiyatro ve Nazım

Tahsin Konur (*)

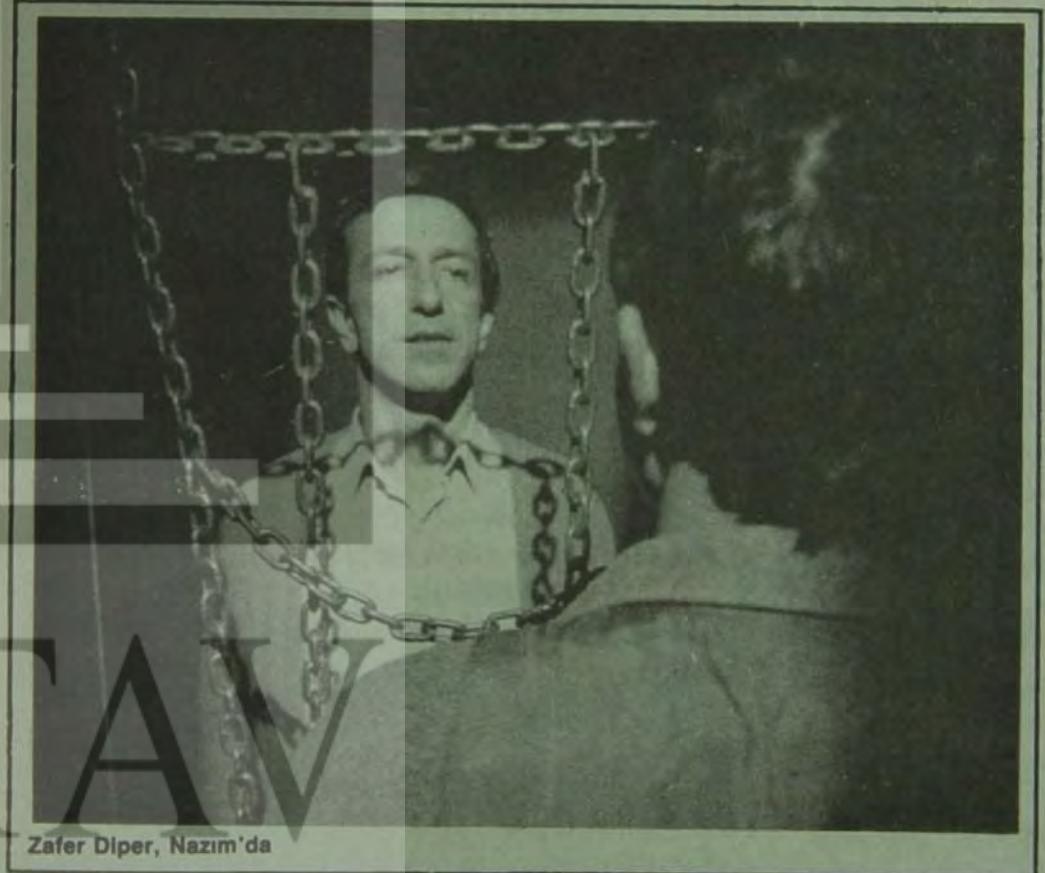
Etkinliklerine 1981 yılında İstanbul Üsküdar Sunar Tiyatrosu'nde başlayan ve kuruluşundan bu yana Hamlet, Kükreyen Fare, Kurtuluştan Sonra gibi oyunları sergileyen ve geçen yıl turne topluluğu olarak geldiği Başkent'te sunduğu, Barry Collins'in Yargı adlı tek kişilik oyunuyla büyük bir ilgi derleyen BİZİM TİYATRO, bu kez, yerleşik düzene geçtiği Ankara'da (Ankara Sanat Tiyatrosu Salonunda) Nazım'la alkış topluyor.

Mektuplar, Meral Taygun tarafından sunulan Memleketimden İnsan Manzaraları, Ankara Deneme Sahnesi'nin sahnelediği Benerci Kendini Niçin Öldürdü? gibi gösteriler kazandıkları başarılarla hâlâ belleklerde yaşıyor. Bu gösterilerde amaç, kimi zaman ozanın şirlerini geniş kitlelere götürecek birer etkinlik sergilemek, kimi zaman şiri görsel unsurlarla zenginleştirerek deneyîl bir tavır sunmak, kimi zaman şirden yola çikarak tiyatroya ulaşmaktır. Hatta belki

Yine bir ozan ve edebiyatçı, aynı zamanda edebiyat tarihçisi olan Şükran Kurdakul'un yazışsal danişmanlığını üstlendiği, kurgusu Zafer Diper tarafından gerçekleştirilen Nazım, ünlü ozanımızın özellikle, ulusal bağımsızlık savasımız (memleketimden İnsan Manzaraları), emperyalizm olususu (Jakond ile Si-Ya-U), dünyada tırmanışa geçen faşizm (Taranta Babu'ya Mektuplar), bunun o günkü tarihsel koşullar içerisinde ülkemize etkileri (Akrep Gibisin, Diz Boyu Karlı Bir Gece, Yine de İyimserlik Üstüne), Dünya Savaşı ve insanlığı saran nükleer tehlike (Fakir Bir Şimal Kilisesinde Şeytan ile Rahibin Macerası, Kız Çocuğu) ve umut ile geleceğe yönelik inanç (Nikbinlik) gibi temaları içine alan şirlerini kapsıyor. Dikkat edilirse yola çıkan malzeme, tarihsel sürecin belli dönemlerine ışık tutmakla kalmıyor, aynı zamanda dialektik bir oyun yapısı kurgusunu da birlikte getiriyor. Oyunun oyunculuk, ışık, çevre düzeni, araç-gereç, giysi, müzik ve yönetim gibi tüm unsurları bu dialektik yapıya hizmet edecek biçimde düzenlenmiş... Bu nedenle, Nazım'a, yalnızca Nazım Hikmet'in yaşam öyküsünü izlemeye ve onun şirlerinden oluşan bir seçkiyi resital biçiminde seyire gelenler beklediklerini bulamayabilirler. Çünkü bu gösteride önde olan unsur, ozanın kendisinden çok şirinin aydınlatıldığı tarihsel dönem... Bu tutum, Nazım'a şimdiye kadar yapılan benzerlerinden ayıran bir nitelik kazandırıyor.

Nazım, Zafer Diper tarafından yönetilmiş. Başlıca rolleri Zafer Diper, Nazan Şengül, Müsel Yaylalı, Sema Töleğen, Hüsnü Özçetin tarafından canlandırılıyor. ışık düzeni Ali Doğantı, müzik Şükran Elmalioğlu, çevre düzeni ise Bora Karabulut tarafından gerçekleştirilmiş. Oyunun başarısı özellikle Şimal Kilisesi ve Kız Çocuğu tablolarında doruğa çıkıyor.

Nazım, Başkent'te bu yıl sergilenen oyunlar arasında en çok tartışılmaya ve alkışlanmaya değer bir oyun olarak dikkat çekiyor.

Zafer Diper, Nazım'da

Nazım Hikmet'in daha önce İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda ve kimi özel tiyatro topluluklarında sergilenen Kafatası, Bir Ölüm Evi, Unutulan Adam, Yolcu, Ferhat ile Şirin, Yusuf ile Menofis, Sabahat gibi oyunlarının yanı sıra, özellikle 70'li yıllarda sonra, yine çeşitli özel ve amatör topluluklarca sergilenen ve şirlerinden yola çıkararak düzenlenen gösteriler animsanabilir. Bunlardan özellikle, Dostlar Tiyatrosu tarafından sergilenen Kerem Gibi, Jakond ile Siya-U, Taranta Babu'ya

(*) DTCF, Öğretim Üyesi Yrd. Doç.

Bizden Size:

“Dert Bizde, Derman Ellerimizdedir.”

Gelen Yayın Yönetmenimiz Varlık Özmenek bu ayın sunuşunda Bilim ve Sanat'ın şu an yaşamakta olduğu zorlukları açıkça yazdı. Varlık'ın “okuyucuya açık yürekli başvurusu”nu somuta indirmek de bu satırları yazan editörünüze kaldı:

Bir abone kampanyası açtı; yurtiçinde ve yurtdışında. Dergimizin satış fiyatını 1000 TL'ye çıkarırken, yıllık abone bedelini, biliyorsunuz, 6000 TL gibi oldukça makul bir düzeyde tuttuk. Kampanyamız içinde bir de “**dayanışma aboneliği**” var. Eğer okuyucularımız, şu anda, Bilim ve Sanat'a destek olmak istiyor ve eğer maddi güçleri de buna elveriyorsa “6000 TL’nin üstünde, diledikleri bir miktarı ödeyerek bir yıl için “**dayanışma abonesi**” olabilir ya da aboneliklerini “**dayanışma abonesi**”ne çevirirler. Ancak, bizim asıl çağrıımız, abonelerimizin ve dergimizi bayiden satın alan diğer okuyucularımızın **yeni okuyucu-yeni abone kazanılmasına** katkıda bulunmaları.

“**Yeni okuyucu-yeni abone kazanılması**”nın altı özellikle çiziyoruz. Çünkü, abone sayımızdaki yükseliş, dergimizi bayiden satın alan okuyucu sayısındaki düşüş pahasına olmasın, istiyoruz. Okuyucularımıza belki çok garip gelecektir ama, bayi satışlarındaki düşüşün **gerçekten pahasını ödemek** durumundayız. Birlikte çalıştığımız dağıtım tekelinin koyduğu şartlara göre, bayi satışımız 5000’in altına düştüğünde, hesap yine 5000 dergi satmış gibi görülmekte, dağıtım şirketi kendi yüzde payını kesmektedir. Basit bir örnekle açıklayalım: Diyelim, bir dergi çıkıyorsunuz ve Ocak ayı bayi satışınız 3000 adet; bu satış karşılığında dağıtım şirketiinden almanız gereken para (dergi satış fiyatının % 60’ı üzerinden):

$$3000 \text{ ad.} \times 1000 \text{ TL} \times \% 60 = 1.800.000 \text{ TL}'dir.$$

Ancak, “5000 asgari satış şartı”ndan 2000 eksik dergi satıldığı için bu dergilere düşen yaklaşık % 22,5 oranındaki dağıtım şirketi payı, demek

2000 ad. $\times 1000 \text{ TL} \times \% 22,5 = 450.000 \text{ TL}$. size ödenecek 1.800.000 TL'den kesilmektedir. Dahası, izleyen ayda aynı miktarda eksik satış olacağı varsayılarak o ay için de peşin bir kesinti yapılmakta ve ‘bir 450.000 TL’niz de ayrıca bir ay süreyle bloke edilmektedir.

Daha bitmedi:

Türkiye çapında bir dağıtım yapılabilmesi için fili satış sizin her ne olursa olsun bunun epeyce üzerinde dergi teslim etmek zorundasınız. Ama bu noktada dağıtım şirketinizin dikte ettiği bir şart daha var: “iade riski”. Şirketiniz size en çok % 40 oranında iade tanımaktadır. İade, bu oranın üstünde olursa bunu da ceremesini çekmek ve her ay belli miktarda paranızın dağıtım şirketinin kasasında bloke edilmesini göze almak zorundasınız! Kafanız biraz karıştı galiba, bunu da bir örnekle açıklayalım: Diyelim, dağıtım şirketine 6500 dergi teslim ettiniz. Fili bayi satışınız, 3000 dergi. İade edilecek dergi sayısı 3500. Bu, toplam teslimatınızın yüzde 53,8'i. Şirketinizin size tanındığı iade oranı en çok ne kadardı? % 40. % 53,8'den % 40'i çıkarın; kahr % 13,8. Ondan sonra teslim ettiğiniz toplam dergi tutarının (yani 6500 ad. $\times 1000 \text{ TL} \times \% 60$ 'ın) % 13,8'i alınıyor ve bu bir ay süreyle bloke ediliyor. Demek, belli bir miktarda paranız (verdiğimiz örnekte 538.200 TL) sürekli olarak içerisinde tutuluyor.

Çare?

Diyebilirsiniz ki; o halde, siz de genel dağıtımdan çekin. Özmenek sunuşunda açıkladı: Mevcut iki büyük dağıtım şirketinden biriyle çalışmazsanız, bayi dağıtım ve satışı mümkün değil. O zaman yalnızca “**kitapçı satışı artı abone sistemi**”ne dönük zorundasınız. Genel dağıtıma geçerken, daha doğrusu dergimizi “**bütün Türkiye’de bütün bayilerde**” satışa sunma politikamızı sürdürürken bütün amacımız, Bilim ve Sanat gibi bir derginin varlığından en uzak köşedeki insanı da haberdar edebilmek ve eğer gerçekten yararlı bir iş yapabiliyorsak en uzaktaki insanı da bundan, hem de kolayca, yararlandırmaktı. Bu amacımızdan vazgeçmiş değiliz. Onun içindir ki, okuyucularımızdan yardım talep ederken “**yeni okuyucu-yeni abone**” bulmayı ve “**dayanışma abonesi**” sağlamayı öne çıkıyoruz.

Son “**Bizden Size**” de bellitligimiz gibi, sekillinci yaşamızda bu zorlukları da “**üstesinden gelebilecek** eğer, çok tyl billyoruz ki bu, hiçbir maddi karşılık olmadan Bilim ve Sanat’ta yazıp çizerler, ürünleryle ona katkıda bulunanlar ve yurtdışında yurtdışında dergimiz satmalarak okuyanlar, izleyenler sayesinde olacak”, sevgiyle, dostlukla...

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI

BİLİM DİZİSİ

Kim Korkar Matematikten, Nazif Tepedelenlioğlu, 3. basım, 112 sayfa, 1260 lira.
Asimov Açıkıyor, Çeviren: Aykut Göker, 229 sayfa, 2625 lira

BARIŞ KİTAPLARI DİZİSİ

Nükleer Tehlike-Nükleer Silahlar ve Nükleer Savaş, Haluk Gerger, 2. basım, 152 sayfa, 1680 lira.

SANAT VE EDEBİYAT KURAMI DİZİSİ

Edebiyat Barış ve Özgürlük-Asya Afrika Yazarlar Hareketi ve Lotus Edebiyat Ödüllü, Düzenleyen: Aziz Çalışlar, 299 sayfa, 3360 lira.
Nazım Hikmet-Sanat ve Edebiyat Üstüne, Hazırlayan: Aziz Çalışlar, 362 sayfa, 4200 lira.

TOPLUMSAL BİLİMLER KİTAPLARI DİZİSİ

Irk ve İrkçilik Düşüncesi, Alâeddin Şenel, 156 sayfa, 2100 lira.
Topluluk ve Birey, A.V. Petrovski, Çeviren: C. H. Fidaner, 2 cilt, 365 sayfa, 4200 lira.

DÜNYA SORUNLARI DİZİSİ

Yenilenme ve Kadro Politikası, Mihail Gorbaçov, 2. basım, 104 sayfa, 1260 lira.
Nükleer Silahsızlanma ve Barış, Mihail Gorbaçov, 70 sayfa, 945 lira.

NEDİR DİZİSİ

Felsefe Nedir, Kirilenko-Korshunova. Çeviren: Güld Aysu, 190 sayfa, 2100 lira.
Kapitalizm Nedir, Buzuev, Çeviren: C. A. Kanat, 206 sayfa, 2310 lira.

Bilim ve Sanat Kitapları’nu Cumhuriyet Kitap Kulübü ve ABC Kitap Kulübü’nden edinebilirsiniz. Yayınevimize doğrudan isteklerinizde, ederi kadar posta pulu gönderiniz. 6000 liraya kadar toplu istekler, yüzde 20 indirimli ve **ödemeli** gönderilir.
Yazışma ve havale adresi: Asmalı Çeşme Sokak, 14/2, Sultanahmet-İstanbul.

YARIN YAYINLARI

YAŞADIGIMIZ DÜNYA DİZİSİ

Güney Afrika Cumhuriyeti-Çağdaş Sömürgecilik ve Emperyalist Yayıılma Örneği, Gürhan Uçkan, 271 sayfa, 3150 lira.
El Salvador'da Devrim-FMLN'nin Savaşımı, Brener-Gross, Çeviren: C. Kartal, 126 sayfa, 1470 lira.

ŞİİR DİZİSİ

Günlerimiz, Yağmur Atsız, 2. basım, 61 sayfa, 735 lira.
Yolculuk, Sükrü Erbaş, 54 sayfa, 735 lira.
Yine de Gülümseyerek, Nihat Behram, 217 sayfa, 2625 lira.
Dingin ve Kuşkusuz, Kemal Durmaz, 78 sayfa, 735 lira.

ÖYKÜ-ROMAN DİZİSİ

Güneyde Söyleşiler, Marta Traba, Türkçesi: Gürhan Uçkan, 212 sayfa, 2520 lira.

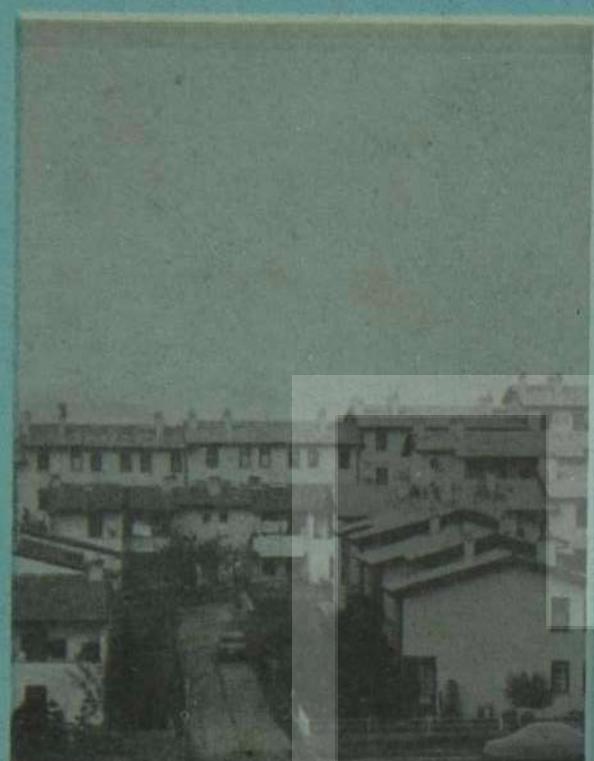
TİYATRO DİZİSİ

İki Oyun, Richard Waverly Davası/Rolf Schneider-Sonuncular/Maksim Gorki, Çeviren: Yılmaz Onay, 144 sayfa, 1680 lira.

YAŞAMIMIZ DİZİSİ

Görülmüş-Hapisaneden Mektuplar 1981-86, 151 sayfa, 1680 lira.
İçerden Dışarıya Sevgilerle-24 hapisaneden karikatürler, 2. basım, 127 sayfa, 1470 lira.

Yarın Yayınları’nın Cumhuriyet Kitap Kulübü ve ABC Kitap Kulübü’nden edinebilirsiniz. Yayınevimize doğrudan isteklerinizde, ederi kadar posta pulu gönderiniz. 6000 liraya kadar toplu istekler, yüzde 20 indirimli ve **ödemeli** gönderilir.
Yazışma ve havale adresi: Asmalı Çeşme Sokak, 14/2, Sultanahmet-İstanbul.

Batıkent

"dünyada kooperatifler
eliyle gerçekleştirilen
en büyük toplu konut projesi."

Batıkent Konut Üretim
Yapı Kooperatifleri Birliği

KATILIMLARIMIZ

- Kentkur A.Ş.
- Kentajans A.Ş.
- Kentaş A.Ş.
- Eskent A.Ş.
- Kentbeton A.Ş.
- Kentisi A.Ş.
- Kentgida A.Ş.
- Kenthizmetleri A.Ş.
- Kentyapı A.Ş.

Atatürk Bulvari 57 Yenişehir - ANKARA Tel: 131 34 00 (5 Hat)

DÜZELTME

Oğuz Oyan'ın "1988 Vergi Paketi Kimden Yana?" başlıklı yazısında düzeltme
ler yapan notu elimize geç ulaşlığından bunu aşağıdaki şekilde size iletebil-
yoruz.Aksaklık için özür dileriz.B.S.

-Tablo-4'de "yükümlü kategorisi" sütununda yer alan "ücretli ve maaşlılar
yerine, "gelir vergisi kaynakta kesilenler" konulmalıdır.Bu kategori içinde
ücretli ve maaşlılar sayıca ve önemce birinci sıradan yer allakla birlikte,
tevkifat veya stopajla gelir vergisi ödeyen çiftçi, serbest meslek sahibi ve
ticaret erbabı da kapsamaktadır.Tablo-4 ile ilgili metindeki açıklama da bu
düzeltmeden etkileniyor.Ancak beyana dayanarak vergi ödeyenlerin vergi payı
gene %21'de kalıyor.Bunların içinden gelir vergisinin ilk diliminin üstüne
çıkarak artan oranlı bir tarifeye tabi olanların oranı gene %2,5'i aşmıyor.

Dolayısıyla tablo-5 ve sonuçları geçerliliklerini tamamen koruyor.

-Tablo-6 ise aşağıdaki gibi yeniden düzenlenmektedir.Bu tabloyla ilgili
metindeki açıklamada da şöyle bir değişiklik yer alacaktı: "... 1986'da milli
gelirdeki payları %17,7'ye geriletilen ücretli kesimin gelir vergisindeki kat-
kı payları %49,5'e düşmekle birlikte, vergi paylarının gelir paylarına oranlan-
masıyla bulunan katsayı, 2,26'dan 2,80'e çıkıyor.Yani gelir payları bakımından
gelir vergisi yük dağılımındaki dengeşizlik büyüyor.Üstelik dolaylı vergilerin
artan yükü de hesaba katılmıyor.

TABLO-6 :GELİR DAĞILIMI-GELİR VERGİSİ-YÜK DAĞILIMI İLİŞKİSİ:1973 ve 1986

Gelir türleri	1973			1986		
	M.G. payı (A)	Gelir Ver. payı (B)	B/A	M.G. payı (C)	Gelir Ver. payı (D)	D/C
Ücret gelir.	28,3	63,9	2,26	17,7	49,5	2,80
Kâr,faiz,rant ve küç.üre.gel.	71,7	36,1	0,50	82,3	50,5	0,61